BROWN BOOK

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204814
UNIVERSAL LIBRARY

Osmania University Library

Call No. [illegible] Accession No. [illegible]

Author [illegible]

Title [illegible]

This book should be returned on or before the date last marked below

యుద్ధభూమి

(నూతన రాజకీయ నాటకము.)

Post Graduate L
College of Arts & Comme

ఆంధ్రా బెర్నార్డ్షా.

వేదాంతకవి.

కవితాసంస్థాన ప్రచురణ

ఉ. శేషుఁడు కీర్తిశేషుఁడు కృషీవలదాసుడు
బుల్లెమాంబ సం
తోషహృదంతరాళ నవతూర్య నివాసుఁడు
శత్రులోక వి
ద్వేషమదేభసింహుఁడు, కవీడ్జననందన
రత్నసౌధ శి
శ్రూషకళావిలాసుడు సిరుల్ కొలఁబోసెను
కైకరమ్ములో.

మ. సకలైశ్వర్యము బుల్లెమాంబ కవితాసౌందర్య
సౌజన్య వి
శ్వకళాగారముఁజేసి, శేషునితలక్ భద్రంబుగా
నిల్పి, మ
ల్లికయై, వల్లికయై, జగజ్జననియై, లేఖ్ష భ
స్తోత్ర వా
చకమై చల్లని నోమునోచినది శేషస్వామి
సావిత్రియై.

ఉ. ఇయ్యోలనాగచక్కని మహీమహిళామణియై
జగాన జ
గ్గయ్యనునామధేయుని దయారసభాగ్య
కనిష్ఠపుత్రియై
వెయ్యియుగాలు బుల్లెమగవెల్గి సహస్ర
ఫణీంద్రుఁడైన శే
షయ్యధరాతలేశ్వరుని జ్ఞానమహేశ్వరి
యయ్యె హాయిగా.

ఉ. తీయని తోడఁబుట్టువయి ధీనిధి శ్రీ యలి
శెట్టి సత్యనా
రాయణమూర్తి చెంగట; సరస్వతియై, మఱి
బుల్లెమయ్యెఁ; ద
ద్ధ్యేయము నూచి శేషుఁడు వరించి కదా
శిరసావహించె ము
ఖ్యయువతీలలామను మహీమహిళామణిగా
ప్రసిద్ధిగన్.

మేరువై తోడిగగా పేరునిల్పఁగ నీకు
నూరుయుగాల బంగారుతొడుగు
జలధియై లేపెగా జయదుందుభి నీకు
దేశదేశాల కీర్తి ప్రతిష్ఠ
తనయుఁడై తలచెఁగా దయపుట్టగానీకు
వేదవేదాల గంభీరసూక్తి
రసికుఁడై కొలిచెగా రసమాధురిగ నీకు
రత్నమాణిక్యాల రాశి రాశి

గీ. ఏమి తక్కువ చేసెనేఁడింక నీకు
శయ్యయై గ్రాలె నింత శేషయ్య విభుఁడు
వాని బుల్లెమ్మ బాజ్జె నీ పసిండిరాశి
ఏలవయ్యా కైకవర గోపాలరాయ.

క. ఈ పాపలఁ గాపాడుత
గోపాలకచక్రవర్తి కూరిమితోడన్
మాపాటలు మాయాటలు
నేపారు ముదంబుతోడ నిలపై నిలుపన్.

పాదరక్షలు నా మిత్రవరులు సుమ్మి
నన్ను మోసి నావ్యథ పంచుకొన్నవయ్యా
ఇంతకన్న స్నేహితులు నాకెవరు గలరు
భక్తజనులార ! కమ్మని వక్తలార.

ఆంధ్రా బెర్నార్డ్షా.

31—3—1951

వే దా ం త క వి.

పాత్రలు

పురుషులు :

ధర్మరాజు
కృష్ణుడు
అర్జునుడు
దుర్యోధనుడు
దుశ్శాసనుడు
శకుని
కర్ణుడు
ద్రోణుడు
అభిమన్యుడు
మిత్రుడు
భీముడు
నకులుడు
సహదేవుడు
సైంధవుడు
వార్తాహరుడు

స్త్రీలు :

ద్రౌపది
ఉత్తర

యుద్ధ భూమి.

ప్రథమాంకం

1 వ రంగం.

యుద్ధశిబిరం.

ధర్మరాజు ప్రవేశం

ధర్మరాజు:—

శ్రీరమణీలలామ సర
సీరుహకోమలపాణి పల్లవా
ధార శుభావతార నవ
తామరసాక్షుడు చక్రధారియై
మా రథముల్ మనోరథ ర
మా పథముల్పయి సాగునట్లు యీ
భారతయుద్ధరంగ విభ
వంబు జయప్రద మెల్ల జేయుతన్.

ధర్మక్షేత్రమై కురుక్షేత్రమై యీ వీరభారత విశ్వమహారణరంగము భావిలోక భాగ్యోదయం కోసం దిక్కుల కెగదన్నెడి మహాప్రతాపవజ్రకవచధారులతో భూనభోంతరాళాలను పగిలించి ప్రచండశతఘ్నులు అఖండశతసహస్రకోటిమేఘధనుష్టంకారదంభోళిప్రళయగర్జనలతో చతుర్దశభువనాలను దద్దరిల్ల జేస్తున్నై.

ప్రచండగ్రీష్మకాల ప్రళయమార్తాండుడై అనివార్యశౌర్యబలపరాక్రమసింహరణధుర్యుడై భీష్ముడు మదీయ సైన్యనివహంబులను భీభత్స మొనర్చు చున్నాడు.

మా గాండీవి ధనుర్బలైక రణని
ర్మాణ ప్రతాపాగ్ని నేఁ
డీ గాంగేయుని బాణవృష్టి పడి యి
స్సీ! లెస్సగా నారి దు
ర్యోగంబుల్ పయివేయు కాల మిక యు
ద్ధోన్మాదమె యే పరి
త్యాగంబుల్ మఱి పాండవేయులకు ప్రా
ప్తంబై ప్రకంపించునో!

దుస్సాధ్యమైన దుష్టచతుష్టయ మంత్రాంగాలతో దుర్భేద్యమైన ద్రోణాచార్యధనుర్విద్యాదర్పాలతో వీరభారతసంగ్రామక్షోణి ప్రళయకాలసంక్షోభములు దిగ్దిగంతరాళంబులు మారుమ్రోగించి భూనభోంతరాళంబులు పగులగొట్టుచున్నవి.

మా భీముండు బడాయికౌరుడని ధ
ర్మక్షేత్రమందింక మ
త్తేభంబుల్ పరిహాసముల్సలిపి నేఁ
డీ పైడియంబారిపై
లోభస్వాముల జేరఁదీసుకొని భూ
లోకంబునన్ పెద్దసం
క్షోభంబుల్పగిలించి దుష్టకురురా
జున్ మోసి కీర్తించునా!

ఇంకను యీనాటి వీరభారతయుద్ధవార్తలు చెవినిఁబడవేయుటకు వార్తాహరుడు రాలే దేమికారణమో! ఒకవేళ యీ లోకభయంకరసంగ్రామదుర్గమారణ్యపరాక్రమసింహుడైన భీష్ముని శరధాటికి నిలువలేక, గెలువలేక మాభీమార్జునసైన్యకోటి పలాయనమంత్రచింతనతో

పరిభవదవాగ్ని ధూళిధూమపరాఙ్ముఖాలతో ఎక్కడైనా పడియుండెనా యేమి? కాదు కాదు. అట్లెన్నటికీ కాదు. అపశకునంబులు శమించు గాక!

అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకుడైన శ్రీకృష్ణభగవానుడు సుదర్శనధారియై మా పాండవేయుల జైత్రయాత్రమనోరథసారథియై మా యండనుండ మాకు పరాభవమన్నదియు, తిరోగమనమన్నదియు యెన్నటికీ లేదు. మాకు, మా పాండవచమూసమూహమునకు జగదేకవీరుడైన శ్రీకృష్ణపరమాత్మని దివ్యకటాక్షభాగ్యమున్నంతవరకు మా కపజయము లేనే లేదు. ముమ్మాటికిని అంతిమజయం మాకే లభించితీరగలదు.

ఈధృతరాష్ట్రపుత్రుడు మ
　　　　త్తింక జయించుట దుర్ఘటంబు భూ
మీధవులెల్ల మాకు ప్రణ
　　　　మిల్లుట లొంగుట నిక్కవంబు మా
యోధులు వీరభారత ర
　　　　ణోర్విఁ ఘటించి చతుష్పయోధి వే
లాధరణీతలేంద్ర జయ
　　　　లక్ష్మినిఁ దెచ్చుట వాస్తవం బహో!

(వార్తాహరుడు ప్రవేశం)

వార్తా:—ధర్మరాజ సునామధేయా! నమస్కారము.

ధర్మ:—సరి సమయానికే వచ్చితివి. అయితే గెలుపు మనదేనా? భీష్ముడు మడిసెనా?

వార్తా:—ఏమని యుద్ధఘట్టముగురించి విన్నవింతును...

ధర్మ:—అదేమిటి - చెప్పవేమిటి?

వార్తా:—ఏమున్నది. ఈ త్రిభువనాలలో ...

ధర్మ :—ఆ...ఆ...ఏమిటి ? ఈ త్రిభువనాలలో...ఏమిటీ ?

వార్తా :—భీష్ముని...

ధర్మ :—భీష్ముని ... ఆ ... ఏమిటి చెప్పు - గెలవటం కష్టసాధ్యమైన పనియా యేమిటి ?

వార్తా :—ముమ్మాటికీ త్రిమూర్తులెదుర్కొనిగూడ భీష్ముని జయించలేరు.

ధర్మ :—ఆ... ఇంకనూ పితామహుడైన భీష్మాచార్యుడు మా ఫల్గుణుని నిశితాస్త్రములకు కూలలేదుగా !

వార్తా :—లేదు స్వామీ ! అది అనుకొన్నంతగా సాధ్యపడేదిగాదు.

ధర్మ :—ఈ శతవృద్ధపితామహుడైన భీష్మాచార్యుడే పోరు ఘోరమయ్యేట్లుగా పరాక్రమించుచున్నప్పుడు ఇంకా యీ యఖండ ధనుర్విద్యాకోవిదుడైన ద్రోణాచార్యునిమటుకు మా భీమార్జున నకులసహదేవు లక్కడగించుట కలలోనివార్త. జగదేకవీరుడైన త్రివిక్రముడు మా ఫల్గునునికి రథసారథియై సంగ్రామజయము సాధించలేనప్పుడు యికముందు మా పాండవేయులు కురుపతిని కూల్చుట యెట్లో, భుజాస్ఫాలనము జేసి వీరభారత సంగ్రామ విజయధ్వజారోహణజేయుటయెట్లో తోచకుండావున్నది. అయితే కృష్ణార్జునుల సమరోత్సాహము, ప్రచండ యుద్ధనీతి కౌశలము సన్నగిల్లిన వన్నమాట ! పాపం ! ముదిపగ్గుత్తో రోజులతరబడి కలియబడి, పెనగులాడి అంత అలసి సొలసిపోయి వున్నప్పుడు యీపస్నాత్రం యుద్ధ బడలిక తీర్చుకొనుటకు వీరభారత వీరనారీమణుల కర్పూరహారతులను పట్టించుకొని పోగూడదా ? ఫల్గుణుడట ! పరాక్రమసింహుడట ! అరిలోకభయంకరుడట !

పోరునకుం ద్రివిక్రముని
ముందిడుకొన్న ధనంజయుండు వి
స్ఫారధనుర్బలాలు ముది
వగ్గుపయిందుమికించి, వాసి కా
ల్గోరు కదల్పలేని శర
కోవిదుడై తుదకింక గుండె బే
జారయి యెగ్గు సిగ్గు దిగ
జారినవాడయి వెన్నుజూపెనా ?

వార్తా :—శతసహస్రకోటి ఫాలాక్షులకుగూడా లొంగని త్రిలోక భయంకరవీరరసనముద్రుడైన భీష్ముని శరధాటి కెవరు వెన్నుజూపరు స్వామీ ?

ధర్మ :—ఆ... భీష్ముడంత చండతరప్రతాపాగ్ని పర్వతమై మావిజయుని, విజయసారథిని దిగ్భ్రమ గొల్పెడి పలాయనమార్గం పట్టించుచుండెనుగా! ఆహా! సింహము ముసలిదైనను పరాక్రమపౌరుషములుమాత్రం తగ్గవన్నమాట !

విజయుడు విట్టవీగి మొలి
వెట్టిన మీానము పట్టుదప్పి, దో
ర్భుజబలరోషపౌరుషము
బొత్తిగనీరయి, విల్లుజారి, పం
• కజనయనుండు దిగ్భ్రమము
నన్ రథమున్నడదారిపెట్టున
ట్లు జయము వద్దటంచరుల
లో నగుబాట్లకు పారిపోయెనా ?

ఇటువంటి పిరికిపందలను నమ్ముకొని నేనింత లోకభీకరసంగ్రామ కార్యమునకు నడుముగట్టి, ప్రతిజ్ఞబట్టి దిగుటయే నా బుద్ధి పొరబాటు.

రణరంగంబున నెంతగా హరిహర
బ్రహ్మాదులుగా తోడు వ
చ్చిన నీసంగరమన్న భీరులకు ని
స్సీ! లాభమేముండు; న
ర్తనశాలం తయితక్కలాడు నరునిం
రప్పించి శౌర్యాగ్ని వృ
ష్టిని వర్షించెడి పోరుకంపిన జయ
శ్రీ లేమి సాధించునే?

ఇకమీదట మా యీ వీరభారత క్షేత్రమందు వీరపౌరుషసింహాలకు స్థానం లేదు గాబోలు !

వట్టి బిభీషికల్ పలికి
వైరులపై మఱి కుక్కిమంచముం
బట్టెడి యింత ముగ్గుముది
వగ్గులముందిక నిల్వలేక సా
మ్రాట్టు సిరుల్గులటించి తెగ
బారలుసాచి, జగాన మా జగా
జెట్టులు వీరభారతప్ర
సిద్ధిని దగ్ధముసేయ నిల్చిరా?

వార్త:— స్వామీ! మీ రిప్పుడన్నంతగా పిరికిపందలు పాండవేయులలో మఱెవ్వరూ లేరు.

ధర్మ:—లేనప్పుడు ఇంత శతవృద్ధపితామహుడైన కురువృద్ధుని ముదివగ్గుని నిర్జించుట కింత కాలయాపన యేలనయ్యా?

వార్తా:—అయ్యా! భీష్ముడు వయసులో వృద్ధుడైనప్పటికి యుద్ధకౌశలంలో అతడికి చాలెడి బుద్ధికౌశలం గలవాడు పుట్టలేదు. ముందు పుట్టబోడు. అటువంటప్పుడు అప్రతిహతమైన వీరాగ్రేసరుని నిర్జించుటకు కొన్నాళ్లు వ్యవధి తీసుకొనక తప్పదు.

ధర్మ:—ఇక చాలు నీసందేశము నీసదుపదేశము అక్కడ యుద్ధభూమిలో పరిస్థితి యిప్పటి కేతీరుగా మారినదో చూచి మన పక్షమునకు జయము సిద్ధించినప్పుడు గాని నీవు రాకుము. నా శ్రవణేంద్రియములు యుద్ధవిజయకథాకలాపములే వినును గాని వేరొకపనికిమాలినగోడవ విననొల్లవు. నీవు యిప్పటి యుద్ధపరిస్థితి యెట్లున్నదో గమనించుటకు వేగిరమే పోయిరమ్ము.

వార్తా:—చిత్తము స్వామీ! శలవు. నమస్కారములు.

ధర్మ:—మంచిది పోయిరమ్ము.

(వార్తాహరుడు నిష్క్రమించును)

నాహృదయములో అదేమిటో చెప్పశక్యముగాని పెద్దరాపిడులు రేగజొచ్చెను. ఈవార్తాహరుడు యుద్ధపరిస్థితి నన్వేషించుటకు నావద్ద లవుతీసుకొని వెళ్ళుచున్నప్పుడైనను నా నోటినుండి 'విజయమగుగాక' యను విజయాశీర్వచనవాక్కు రాలేదేమికారణమో! అన్నియు అవకతవకలే, అధోగతులే కంటికి కానవచ్చుచున్నవి. ఈకురుపితామహుడు యుద్ధరంగమందు కూలినప్పుడుగదా నామనస్సు కుదుటఁబడి నిర్మలముగా నుండగల్గుట. (ముందుకుజూచి) ఓహో! ఎల్లప్పుడూ ఈ ద్రుపదరాజపుత్రికకు సరససల్లాపములే కావలయునుగాబోలు! ఔను. అనూర్యం

పళ్యమైన యీ రాచకన్నియ మమ్ముల చెట్టబట్టినదాది కష్టకాపురము లోనే కాలము గడుపుచున్నది. పోనీ, యీమె యదృష్టముతోనైనను సత్వరమే మాకు విజయప్రాప్తి కాగూడదా !

(ద్రౌపది ప్రవేశం)

ద్రౌప:—ఎప్పుడూ ఏదోయొక గొడవలోనే నిమగ్నులై వుంటే మనస్సు కింక విశ్రాంతియెప్పుడు?

ధర్మ:—అదృష్టవతి యిల్లాలుగా వచ్చినప్పుడే మనస్సుకు విశ్రాంతి.

ద్రౌప:—ఐతే నా మూలమున మీకూ, మీ తమ్ములకు మనస్సుకు విశ్రాంతి లేదన్నమాట!

ధర్మ:—లేకేమి. నీవల్లనే కొంచెమైనను యీమాత్రపు విశ్రాంతి దక్కినది. ఐతే, నీవు అబలవు- ఆడదానవు- ఆగర్భశ్రీమంతుల యింటిలో పుట్టినదానవు. ఈనాడు మాపాలిటబడి అవస్థలు పడచున్నదానవు, నీకు మా అవస్థలుగాని, యీనాటి యుద్ధపరిస్థితులుగాని మాకు పట్టినట్లు నీకు పట్టవు.

మగువా ! ఈ నరజన్మలో సుఖము స
న్మానమ్ము మీస్త్రీలకే
తగియున్నట్టిక స్పష్టమయ్యె; విధివ్రా
తల్గూడ మీజన్మకే
నగిషీల్వెట్టి మఱెంత పెద్దధర వి
న్నాణంబుగాఁ గుల్కుజే
సెగదే! మీతొలిజన్మపూజలెవియో
శృంగారసౌదామినీ !

ద్రౌప :—మనోహరా ! నేను మాపుట్టింటి మహదైశ్వర్యానికి మురిసి పోయెడిదాననుగాను. జగద్విఖ్యాత చరిత్ర ధరిత్రీరమణులైన తమవంటి ధర్మనిష్ఠాగరిష్ఠులచేత కొనియాడబడుటకు అర్హురాలనూగాను.

మీా జగదేకవీర వర
మేష్టి పదాబ్జయుగమ్ము నమ్మి వృ
ద్ధ్విజనులెల్ల ముక్కు-పయి
వ్రేలిడునట్లు లరణ్యసీమలో
రోజుల నెన్నియో గడపి
రోయక, పాయక మిమ్ము; మీాపరి
వ్రాజకవేష మూనితి నృ
పా ! నను మీారికనుగ్రహించుడీ.

ధర్మ :—నిన్ననుగ్రహించక మేముకోసుకొనితింటున్న దేమున్నది. ఇంత మహాయుద్ధఘట్టము నెత్తికెత్తుకొన్నదిగూండా ద్రుపదాత్మజా ! నిన్నుగుఱించియేకదా !

కాంతారమ్ములకేగి తీరని మహా
కష్టాలలో వేగి, యీా
కౌంతేయుల్ సుతిమెత్తనైన తనువుల్
గాయమ్ములై పోయె; నీ
వెంతో వాడినుడుల్ చురుక్కు-మనున
ట్లే పుండ్లపై గ్రుచ్చి యే
డ్పింతప్పప్పు వృథాకృథానలకథా
హేమాక్షి ! రాకాసివై.

ద్రౌప:—స్వామీ! మిమ్ము ప్రేమరసార్ద్ర హృదయులుగా నేనేమి నోములు నోచుకొని చేసుకొనవలయునో తోచకున్నది. దగ్గఱ కెప్పుడు వచ్చినను చెప్పనలవిగాని ఏదోయొక విసుగుదలతో మీరూ, మీతమ్ములూ కనుపించుచుందురేగాని, అష్టకష్టముల కోర్చి, అరణ్యావాసములకు సహించి, అన్నవస్త్రములకువాచి ఆదరాభిమానములకురోసి పడరానిపాట్లుపడుచున్న సమయము లలోఁగూడ మీ ఐదుగురన్నదమ్ములనూ నాయిష్టదైవములుగా భావించి పూజించి, కడకు మీవల్ల నేనుపరిగ్రహించునది అను గ్రహమునకు బదులు ఇంత ఆగ్రహమా ప్రాణేశ్వరా? యుద్ధ ములో అలసి, సొలసి వచ్చుచున్న తమకు నేనేదియో కొంత బడలికదీర్చి విశ్రాంతినిచ్చుటకు నేనిచ్చటకు రాదగనా?

పురుషులకెల్ల మూఁడు పువ్వు
బోండ్లుగదా సొగసైనమూర్తి, సు
స్థిరమయినట్టి కీర్తి గాని
దెచ్చుట మెచ్చుట; మీరు మీసహో
దరులు మహీస్వయంవరస
దస్యసభాసముఖాన నన్ను ము
న్నరసి పరిగ్రహించినది
యందులకేగద పాండవాగ్రజా!

అంతియేకాక, పూర్వమునుండి ప్రేమరసము, వీరరసము కురిపించ లేని నీరసస్థితివలననే జగత్కల్యాణము యీనాటివరకు జరుగకున్నది.

మీసములేల భూప్రజకు
మిక్కిలిమక్కువ? మీసముల్ గదా
తొమ్మసతిఁ జెట్టపట్టని య
మాయకవేషము జూపబట్టె వి

శ్వాసము, గ్రాసవాసము, ప్ర
భావము, జీవము ప్రగ్గిమగ్గి మీ
మీసములెల్ల నిప్పుడిక
మెత్తనికత్తికి లొంగుటబ్బెగా!

ధర్మ:—ప్రేయసీ! నీవదేమిటో శ్లేషార్థముతో అన్యాపదేశముగా మమ్ములనాడిపోయుచున్నట్లు వ్యక్తమగుచున్నది. ఒకచెంప తమ్ములేమెరా బీరములు పలికిపలికి, జబ్బలు కొట్టికొట్టి తుట్ట తుదకు యుద్ధభూమిలో శతవృద్ధుడైన భీష్మునితోగూడా పోరాడనేరక, నాకు నలుగురిలో తలవంపులు దెచ్చిపెట్టి, బయటికడుగిడకుండా జేసినందులకే నేడెంతయో వ్యథబడి కమిలికుమిలి పోతున్న నన్నెందుకు నీవుగూడా నిర్దాక్షిణ్యముగా, నిష్కారణముగా బాధింతువు?

ద్రౌప:—ఔనుస్వామీ ఔను, నేనేదిజెప్పినను మీకిపుడు బాధగానే వుండగలదు.

హాయిగ నింటనుండి పర
మార్థము విప్పెడి వారికేమి నే
డీయిరిలోకభీకరమ
హీస్థలి బ్రద్దలుజేయు యుద్ధపా
రాయణమర్దవహాను, సమ
రస్థలిపై పిడుగుల్ రణధ్వనుల్
తీయగ మెక్కగల్గెడి జి
లేబులు గా వవలీల దుంచగన్.

ధర్మ:—చాలుచాలు. సరసముకాస్తా విరసములోనికి దించినది. ఆడదానవు నీకు మాగొడవలేల- యుద్ధశాస్త్రప్రసంగములేల?

ద్రౌప:—ఇంటిపెత్తనాలు చెలాయించుచుండెడి యింతింత పెద్దతలలు పగవారి వింటిదెబ్బలకు వెఱచి, అన్నిటిలో తమకంటె పిన్నలైన వారిని యుద్ధరంగమునకు దుమికించి, వచ్చిపడు జయలక్ష్మి కోసం ఉవ్విళ్లూరుచున్నప్పుడు నేడు మీ వీరభారతనారీరత్నములు యుద్ధశాస్త్రప్రసంగము లెత్తుకొనుటయే గిట్టని పనియా?

ఎప్పుడు యుద్ధరంగమున
కేగి రిపుప్రకరమ్ముతోడ క
న్నెప్పలు వాల్చకుండ ధర
స్థలికోసము పోరుచుండిరో
ఇప్పుడు తమ్ములీ యలవు
నించుక తీర్చుకొనంగ మీరు మీ
త్రుప్పునుబట్టు విల్లునిక
దుల్పి రణస్థలికేగుటొప్పదే ?

ధర్మ—ఇంతీ ! యెటువంటిపోరునైనా గెలిచిరావచ్చుగాని ఇంటిపోరు మటుకు వెల్చుట దుర్ఘటము - దుర్లభము. అసలు—

యుద్ధమునేయబోవు రణ
యోధులకంటె రణక్రియావిధుల్
సిద్ధముఁజేసి పెట్టెడి బ
లిష్టుడె బాధ్యతలన్ని మోయగా
బద్ధుఁడు గావలెంజుమి; చి
వాట్లకు, పాట్లకున్ సైచి, యీయ్యసం
బద్ధపుఁగొల్పులో నిదురఁ
బట్టకయుంటివె మాటలేటికే ?

అదియునుగాక,

అడుగుగుండె యుద్ధశిబి
రాములకొల్ల్వున, వట్టిమాటతో
గూడినదేమిగాదది; స
ఖుల్ రసికుల్ కడుహాయిగా జల
క్రీడలొనర్చు మంజుల ప
రీమళప్రేమసరస్సుగాదు; నీ
తోడు సఖీ! మఱిచ్చట గ
తుల్ విధికైనను లేవు తర్లుమీ.

ద్రౌప:—స్వామీ! మీరెంత యుద్ధవీరాగ్రేసరులో, ఎంతటి అజాత శత్రువులో గాని మీమాటలుమట్టుకిప్పుడు సహించలేని కత్తిపోటులుగా మారినవి.

ఐనవి యాయువారములు
నైనవి భూప్రజలెల్ల మెచ్చగా
బూనిన రాయబారములు
బోలెడుచేసిన వీరజాతిపం
చానన శౌర్యసాహస ప్ర
చండ ప్రతిజ్ఞలుగూడ నేటితో
నైనవి; పోరులో జయము
లైనవి ధర్మజ! విశ్రమించుడీ!

ధ.—పడతీ! ఇకచాలు నీ యధికప్రసంగములు—

దెప్పుటకిట్లు నీవరుగు
దెంచితవే! మునుముందు నింక నే
త్రిప్పలు వచ్చిపడ్డను స
రే సహింతునుగాని, ఆడపో
రెప్పుడు సైపలేను సుద
తీ! వినుమీ— రగిలించబోకుమీ
నిప్పులగుండమున్; తరలు
నీవిక గండముదప్పి భామినీ!

అటు సంగ్రామధరాపురంధ్రి కనలై
త్తై నిప్పుకల్ గ్రక్కె, ది
క్తటముల్ బ్రద్దలుగొట్టుచుండె నిటు సౌ
ఖ్యశ్రీకళారామ ది
క్తటినీ కోమలి హారోరునౌ చెవులు బ్ర
ద్దలొగొట్ట సాధ్వీ! మఱి
చ్చట నీముచ్చట నచ్చదే, కుఱచబా
సల్ గ్రుచ్చి నొచ్చింపకే.

(అదుర్దాగా లేచి ద్రౌపది రెండుచేతులు పట్టుకొని సాగనంపబోతు

తర్లుము తర్లుతర్లుమిక
తర్లుము నేనికసైప; రాజకిం
కర్లు మఱింకవచ్చి పెను
కార్పులులై శిబిరమ్ముసొచ్చి సం

కర్లను జేతురేమొ; నఱ
కమ్మటుపైన తరించలేవు; శం
కర్లు త్రిశూలమెత్తినను
గాచుట కష్టము తర్లు మానినీ!

ద్రౌప:—(చికాకుతో మొహం చిట్లించుకొని, చేతులు విదళించుకొని)

ఎక్కడజాతశత్రువు; మ
ఱెక్కడ క్షత్రియజాతి రోషముల్
లెక్కకురాని యీబిరుదు
లే మును కొంపలుముంచె; మీ యశం
బెక్కడ సన్నగిల్లె మఱి
యే నదియేట బుడుంగుమన్నదో
బిక్కమొగాలతో భరత
వీరులమంచు వచించబోకుడీ!

(తటాలున నిష్క్రమించును)

గ్మః—ఔరా! కడకు మాబ్రతుకు ఆడవారిముంగట ఎంతపరిహాసపాత్రమై అపహాస్యములపాలై పోయినది. ఇంతకూ మేము మున్ను జేసిన ప్రతిజ్ఞలు చెల్లించకపోబట్టిగదా నేడిటువంటి పరుషవాక్యములకు పడియుండవలసివచ్చినది. కటకటా! ఇంత కర్ణశూలాయమానములైన పరుషవాక్కులుపడి సహించుటకంటె ఇక యుద్ధభూమిలో తలబ్రద్దలై చచ్చుటే మేలు.

(తెర పడును)

యుద్ధభూమి.

ద్వితీయాంకము

కృష్ణార్జునుల ప్రవేశం

కృష్ణ:—(అర్జునునిచేయిపట్టుకొని) ఏమిటి ఫల్గునా! కురుసైన్యంబులను జూచి ఆశ్చర్యపడుతున్నట్లున్నావు.

అదిగో! నీపకనైన యమ్ములకు సై
న్యాధ్యక్షునిం జేరి య
ల్లదిగో వెన్నను జూపి, గోప్పలకళా
హస్తాలపై కత్తి, పెళ
రొందితో కౌరవసేన మొత్తుకొని, స
న్నుంజూపి, యీ క్రీడితో
కదనంబున్ పోసరింపలేము నుపల్
కన్పట్టవే పార్థివా!

అర్జు:—బావా! వాసుదేవా! నీసమరప్రోత్సాహము శ్లాఘనీయమైన గాని యింతకుముందు నీవువచించినట్లుగా కౌరవులు బెదరుపోతులుగారు. ప్రస్తుతం విశ్రాంతికోసం మనమాదిరి ఆకౌరవయోధులుగూడా తచ్చమూపతితోబాటు యుద్ధశిబిరమునకు పోచుండిరి.

భారతభూమిపై పిరికి
వారెవరింక జనింపలేదు; త
త్కౌరవనాథుడంత
తలకాయ మతేమియు లేనివాడుగా

దారిపుసూదనా! మనకు
　　　　　　　　　　త్వొందర దేనికి? దూరకబోవుచు
న్నారు రథమ్ముపై మన ర
　　　　　　　　　　ణప్రభ గాంచ కురుప్రభుల్ సుమీ.

కృష్ణ:—అర్జునా! ప్రచండ శత్రులోక బలప్రవాహమ్ముల కెదురీత నొగ్గ గల నీవంటి జగాజెట్టి పుట్టలేదు - పుట్టుటలేదు - మునుముందు పుట్టడు గూడా.

నీ కోదండ గుణధ్వనుల్ రిపుల గుం
　　　　　　　　　　డెల్ బ్రద్దలై పోవ న
ట్లే కల్లోలము లేపివైచితివి; నేఁ
　　　　　　　　　　డీ యుద్ధరంగాన ప
రీ కాల్దివ్వెడివారు నీపయి కిరీ
　　　　　　　　　　టీ! నీదు పేర్విన్నచో
తోకల్ముడ్చి రిపుల్ పలాయనపుమం
　　　　　　　　　　త్రోచ్చారణల్ సేయరే!

అర్జు:—బావా! కేశవా!

సాధ్యముకాని యింత కురు
　　　　　　　　　　సైన్యసమూహముమధ్య నీదు సా
రథ్యము లేకపోయిన ప
　　　　　　　　　　రాక్రమమెల్ల పరాభవాగ్నిసా
న్నిధ్యములోఁబడన్ నను గ
　　　　　　　　　　ణించక ధర్మజుఁ డుగ్రుడౌను; నీ
బాధ్యత నీవుమోసి రణ
　　　　　　　　　　వార్ధితరింపగఁజేయు మచ్యుతా!

కృష్ణ:—ఫల్గునా! నీకు నేను లేనిదే జరుగదు. నాకు నీవు లేనిదే జరుగదు. మనమిరువురము నరనారాయణులమై దుష్టసంహార క్రియాశూరులమై ధర్మసంస్థాపన జేయుటకుగాను నేడీ వీరభారత కురుపాండవ యుద్ధమునకు వచ్చినమాట మరచిపోకుము.

భారతక్షేత్ర సంగ్రహావాంఛ జేసి
కౌరవకులంబు సకలంబు కాలిపోను
సందియము లేదు ధర్మంబు సచ్చిపోదు
పార్థసారధి కిల తలవంపు రాదు.

కనుక నీవు త్వరితముగా ధర్మజుడున్న యుద్ధశిబిరమునకుబోయి ఇంతవరకు జరిగినయుద్ధపరిస్థితి ప్రోత్సాహజనకముగా తెలిపి మీఅగ్రజుని ఆశీర్వచనభాగ్యము పొందిరమ్ము నేసింతలో యుద్ధభవితవ్యముగురించి సమాలోచించి యీపూట మనరథము నెటునురల్చి శత్రుసైన్యమును దునుమాడి భీష్మాచార్యుని జయించవలెనో నే నాలోచించుచుందును. నీవుమాత్రము త్వరగా రావలయునుసుమా!

అర్జు:—అట్లాగే వెళ్ళివచ్చెదను బావా! (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

(తెరపడును)

2 వ రంగం.

యుద్ధశిబిరం.

(ధర్మరాజు ప్రవేశం)

ధర్మ:— అకటకటా! ఈ పాండవేయుల పరిభవాగ్ని చల్లారెడి చల్లని కాల మింకను రాలేదు గాబోలు. మావెంట చక్రాయుధుడున్నను నేడు మా దురదృష్టకాలవై పరీత్యమునకుగదా పౌరుష హీనులమాదిరి మగువలచేత మాటలుబడి బ్రతికి యుండవల!

వచ్చినది. ఫల్గునా! నీ గాండీవమునకు గుండె చెడెనా? నీ పాశుపతాస్త్రమునకు చూపుతగ్గెనా? ఇంత ముసలివగ్గుతో నీవింకెన్నాళ్ళు పోరాడెదవయ్యా? త్రిజగన్మోహనా! నీత్రిమూర్తుల దివ్యకరుణాకటాక్షము మాకు కఱువాయెనా? ఇంకెన్నాళ్ళు ఇంత వీరభారతరణరంగంలో దారి తెన్ను తెలియకుండా కొట్టుకోవలయునో తోచకుండావున్నది.

శరగురుండు మునుపందరికంటె మురిపాన
గఱపిన విలువిద్య మఱుగు పడెనో!
స్థాణుని మెప్పించి శౌర్యదర్పమున గై
కొనిన పాశుపతమ్ము తునిగి పడెనో!
వజ్రాయుధుఁడు పుత్రవాత్సల్యమున మున్ను
తనకిచ్చిన ధనస్సు తగులబడెనో!
పాండవేయుల పంచప్రాణమయిన చక్ర
ధారితో పడరాని పోరుపడెనో!
యేమి సంకటంబులు వచ్చి యీ కిరీటి
మూలనున్న ముదుసలితో పోరలేక
ఘోరపరిభవదావాగ్ని గుండమందు
కుమిలిపోయెనో నేఁడు మా కుంతి యేడ్వ!

అప్రతిహతమైన బలశౌర్యసాహసాలతో జగదేకవీరుఁడైన త్రివిక్రముడు సారథియైయున్నను మాకు జయలక్ష్మి సాక్షాత్కరించుటలేదు. ఇంకను యినుపగజ్జెలతల్లి మానెత్తిపై యున్నది గాబోలు! (ముందుకు జూచి) అవచ్చునది మాధనంజయుడేనా? జయసంరంభములతో వచ్చుచున్నట్లు కనుపించుటలేదే! వెంట మా కృష్ణపరమాత్ముఁడేడి! ఇదంతయు పరికించిన యేదోమూఁడి

నట్లుగానే గోచరించుచున్నది. ఫల్గునా! ఫల్గునా! భీష్ముఁడు మడిసెనా? జయలక్ష్మి చేఁజిక్కెనా?

(అర్జునుడు ప్రవేశం)

అమ్మో! యుద్ధము వద్దు కౌరవులతో,
నద్దానితో నేఁడు లా
భమ్మేమాత్రము లేదు; నాశనములౌ
వంశమ్ములద్దానితో
అమ్మో! భీష్మ గురుల్ హిమాలయములై,
యచ్చోట నిల్చుండి సై
న్యమ్ముం యుద్ధధరాతలమ్ము వణకిం
చన్జొచ్చిరో ధర్మజా!

ధర్మ:—అనుకొనినట్లే యైనది.

ఏనవి మా ప్రతిజ్ఞలు, మ
హారణసింహ పరాక్రమ క్రమా
లైనవి; ఇప్పుఁడన్న ద్రుప
దాత్మజ మాటలుగూడ సార్ధకం
బైనవి; బొందిలో పరిభ
వాగ్నిరగుల్కొని జ్వాలలున్ తయా
రైనవి మా ప్రసిద్ధ విజ
యధ్వజమిప్పుడు దగ్ధమౌటకే!

అర్జు:—అగ్రజా! అహింసావజ్రకవచధారుఁడవైన నీవు అజాతశత్రు వనెడి బిరుదు నిలఁబెట్టుకొనుటకైనా యీ నిరర్థకయుద్ధపుత్రోవ త్రొక్కకుండా వారింపవైతివిగదా! పైగా వారింపకపోగా

మీదు మిక్కిలి బంధువినాశకరంబైన సమర ప్రయత్నములకే వాడి గట్టితివా ?

పెంచిన యీ పితామహుని,
పేరిమితో నొడిఁజేర్చి విల్లు ప
ట్టించిన పూజ్యుడౌ గురుని
యేను వధింపగలేను; నారి సా
రించగ వారిపై కరము
లేమిటొ లేచుటలేదు, నాకు పా
లించుటకే ధరిత్రి వల
దింక శరమ్ము పరిగ్రహించుడీ !

అన్నా ! ధర్మజా !

తమ్ములతో, త్వదీయ భుజ
దర్పకళారణకౌశలమ్ముతో
నమ్ములు కట్టఁగట్టుకొని,
ఆహవభూమికి మీరలేగి, మీ
జొమ్ముబిగింపుఁ జూపుచు వి
రోధి శిరోధి సమూహము ల్సమూ
లమ్ముగఁ ద్రుంచి నేఁడు జయ
లక్ష్మి గడించి ధరిత్రి నేలుడీ !

ధర్మ:—ఫల్గునా ! నీనోట నెన్నడూ వినరాని మాటలు వినవలసి వచ్చినవి. నీవు వెనుకటి భీభత్సుడ వన్న పేరుతో లేవా ? నేడు శరకౌశలుఁడవైన సవ్యసాచివి కావా ? నీకీ వైరాగ్యచింత యెట్లు పట్టినది ?

విన్నె నమ్మి రణమ్ములో నడుగు తం
డ్రీ! పెట్టితింగాని, యే
మన్ననీవిక సైతు; నన్ను, నలభీ
మన్నన్ రిపులై పైకి పో
మ్మన్నన్ సైపనునేమి? మాకు మఱి యే
యార్తావనుం డెవ్వఁ డా
పన్నుండై వరముల్, ప్రశస్తశరముల్
బాబో! ప్రసాదించెనే?

అర్జు:—

అన్నా! ధర్మజ! యేది యెట్లయిన నే
నాలమ్ము సేఁబోను; వి
చ్ఛిన్నంబై ప్రజమచ్చరమ్మున శిర
చ్ఛేదమ్ములై త్రెళ్ళగా
నెన్నోకొండలు గుండెలో కరగిపో
యెన్నాళు; నేఁడింక సం
పన్నాంధత్వముకింత హింసనొనరిం
పన్ లేను ధర్మప్రభూ!

(కృష్ణుండు ప్రవేశం)

కృష్ణ:—అదేమిటి ధనంజయా! యుద్ధపువేళ మరచిపోయినావా యేమి?

ధర్మ:—కృష్ణా! మా ధనంజయుడు యుద్ధపువేళేగాదు మరచినది యోద్ధ' నీతిగూడా మరచినట్లున్నది.

కృష్ణ:—అదేమిటి బావా?

ధర్మ:—ఇంకా అదేమిటీ - ఇదేమిటి!

హింసను సేయనోపఁడట !
ఇయ్యది పాపము సర్వవంశ వి
ధ్వంస వినాశ హేతువట !
తద్రణ మింతకు ముందుఁజేసి మీ
మాంసకుఁడై యహింసలకు
మార్గమువేసెడి దీనబంధుఁడై
సంసరణాబ్ధి దాటుటకు
చక్కని ద్రోవనుదీసె నచ్యుతా !

కృష్ణః—బావా ! పార్థివా !
మోరకులైన కౌరవుల
ముందిది యేమిటి ? సిగ్గుబాటు కా
దే ! రిపులిద్ది విన్నను మ
ఱెక్కడ ఫక్కున నవ్వి మిమ్ము నూ
రూరను గేలిఁజేసి పరు
వుండగనిత్తురే ? ఇద్ది మెత్తురే ?
జారుటిదేమి యీ భరత
సంతతి కీరితి మాయ ఫల్గునా ?

అక్షయపాత్ర వట్టెడి మ
హాత్ములతో జత సేతువేమి ? ఫా
లాక్షుని నిల్వరించి విజ
యధ్వజమెత్తిన శౌర్యధైర్యహా
ర్యక్షుడ వీవు; దేనికి భ
యం బిపుడొంటను నావహించి రు
ద్రాక్షలు దాల్చబోతి శప
థమ్మును దప్పుచు పాండునందనా !

అర్జు:—కృష్ణా! జగత్స్వరూపుఁడవైన నీకొరులు చెప్పవలసిన దేమున్నది. ఈ యశాశ్వతమైన అల్పరాజ్యలక్ష్మికై భవశ్రీకొరకు యేమీయెఱుఁగని నిరపరాధులను, బంధుమిత్ర సుహృజ్జననివహంబులను దునుమాడలేను. రోషావేశంబులు తూర్వారఁబట్టలేను.

ఎవరేమన్న మఱెవ్వరెంతటి హితం
బెక్కించినం గూడ నా
చెవులం దూరవు; వీరభారతయశ
శ్శ్రీ నన్ను, నా మోముఁ జూ
చి విరాజిల్లక పోయినన్ సరె;
రిపుల్ ఛీ! యంచు సిగ్గెల్లఁ దీ
సి వికారంబుగఁ జేసినం రణపు కా
ర్చిచ్చింక రేగించనే!

ధర్మ:—కృష్ణా! నందనందనా! వింటివా వివ్వచ్చుని వేదాంతములు. ఇంకా నీవూ నేనూ యుద్ధసిద్ధాంతములు మఱెవ్వరికైనా చెప్పి జూచిన ప్రయోజనముండును.

కవ్వించంగ నెడందలో బిగువుచే
కన్ మెత్తగా మెత్తగా
వివ్వచ్చుం డిల చచ్చు పుచ్చుగల యీ
వేదాంతము ల్విప్పుచున్
గువ్వల్మధ్యను గవ్వలాడుట కిటుల్
కూర్చుండె; పేర్వాసి యే
నవ్వు ల్పాలయినన్ సరే యతనికే
నష్టంబు లే దచ్యుతా!

కృష్ణ—అర్జునా! స్వధర్మకార్యవర్జితులైనవారికి మఱెట్టి సౌఖ్యంబులు సిద్ధించ నేరవు. నీవు ఉత్తమక్షత్రియవంశ సంభూతుఁడవు.

పేరిమి రాచబిడ్డలకు
వీరరసైక విశాలవిశ్వ శ్శ్రం
గార గుణమ్ము లందములు
గాని, ధరామరవంశవైదికా
చారము లేమి యందములు
చందము లెన్నఁడుగావు; క్షత్రియా
చారము కత్తిఁగట్టి రిపు
సంఘము చెండుట; లెమ్ము ఫల్గునా!

యదియునుఁగాక, విశాలవిశ్వంభరాస్థలిపైన,

జీవులు పుట్టిగిట్టుట, వి
చిత్రపుటందపు జన్మలెత్తి, ల
క్ష్మీవిభవమ్ముతో, కటిక
చీకటి కూకటి వేళ్ళతో మఱే
దేవుని గారడీ పనిసి
తేలినవో వివరించలేని యీ
భావము నొక్కటే నిఖిల
బాధ్యతలెల్ల వహించు నర్జునా!

ఇదిగో! నీవు నీ రణవిద్యాపాటవము, నీ యసమానధనుర్విద్యా కౌశలమ్ము మరచిపోయి వట్టి పనికిమాలిన మెట్టవేదాంతములలో పడితివేమో ఫల్గునా! ఇది నీకూ, నీ రాచవంగడమునకు తెచ్చి పెట్టెడి ఘనమైన ప్రతిష్ఠ యిసుమంతయు లేదుసుమా!

నీ విల్లెన్ని గుణధ్వనల్ విసరునో !
నీగాండివం బెంత రా
జీవాత్మున్ మురిపించి శాత్రవ శిర
చ్ఛేదమ్ము గావించునో !
నీ వైదుష్యము లెట్టివో యని సురల్
నిశ్చేష్టులై యుండగా
నీ విల్లు తివ బావ ! ఇంక మనకున్
నిల్వం గతు ల్గలునే ?

అర్జు:—కృష్ణా ! గోపకులైక శిరోవిభూషణా !
ఈ రణపాటవంబు, మఱి
యీ శరకౌశలడిండిమంబు బం
గారపుజాతి మంటనిడి
కాల్చుట కున్నతమైనవేమొ గా
నీ, రభసంబులేని రమ
ణీయ మహీవిభవంబు దివ్యసుం
దార వనమ్ము నర్చుటకు
నా కవిగూడ వనుగ్రహించుడీ.

ధర్మ:—బావా ! వాసుదేవా !
మతిచెడినట్టులున్నది;
సమస్తమెరింగిన నిన్ను, నీజగ
స్థితి గురుతించ కించుకయుఁ
జేలిచివై చె తృణమ్ముగా; పరి
స్థితి పరికించిచూచిన మ
దీయ కుటుంబములోన నీడునే

దు తెగులుగా తయారయిన
టుల్ వికలంబయిపోయె నక్కటా!

నాయనా! తమ్ముడా! నీవనినట్లు యుద్ధపుత్రోవ నరకలోకానికే త్రోవయగును.

కడుమేలైన నుడుల్ వచించితివిరా
గాండీవి! పాపమ్ము నీ
మెడకుం గట్టిన యుద్ధఘట్టము లికే
మీ లాగవద్దోయి; కా
ఱడవుల్ పట్టుచు గాండివమ్మునను నా
యా చెట్టుకాయల్ మఱి
య్యాడ రాల్కొట్టి భుజించు; వైరి తలకా
యల్ కొట్ట దోషంబురా!

కృష్ణ:—ధనంజయా! ఈ యకారణభయసంతాపములు నీకెక్కడ నుండి వచ్చినవయ్యా?

మును దుర్యోధనుఁ డెన్నికష్టములు మీ
మ్ముం బెట్టెనో కొంచెమై
నను నీకుం గురుతింక లేదె? నను వే
న్కం గ్రుడ్డి దర్బారులో
ఘనుఁడై పైఁబడి కట్టఁజూడ మఱువం
గానౌనె? మీ కన్నత
ల్లిని పార్థా! పైరపంచ దుర్విధిని కూ
లించం వివేకంబకో?

అర్జ:—కృష్ణా! శూరకులైక శిరోవిభూషణా! సర్వమెఱిఁగిన నీకు

నేను చెప్పవలసినదేమున్నది. జగచ్ఛ్రేయ వినాశకరంబైన యీ కార్చిచ్చువంటి కచ్చెను నే నోడిఁగట్టలేను జబ్బలు తట్టలేను.

కార్యాకార్య విమూఢచిత్తమున మ
ద్గాండీవ మింకెత్తి, యా
చార్యుం నాదు పితామహుం, ఘన కృపా
చార్యుం బడంగొట్టి, నేఁ
డార్యాచారము మంటఁబెట్టిన, మహా
త్మా ! మాకు దిక్కేది ? మా
శౌర్యశ్రీ కుఱచైన, సౌఖ్యమగు బి
చ్చంబెత్తి జీవింతుమే !

ధర్మ:—విననొల్లని చెవికి యెన్ని వేసినను రుచింపవు.

వట్టి వివాదమేల ? యదు
వంశవిభూషణ ! పోరున న్జగా
జెట్టయినట్టి కర్ణుని య
శేష పరాక్రమ శౌర్యవహ్నిలోఁ
జిట్టెముఁగట్టె మా నరుని
చేవ యభేద్యకిరీటమింక తా
కట్టెడి కౌరవేంద్రు కడ
కాలముఁ బుచ్చును పాదుపట్టకే.

కృష్ణ:—ధర్మజాగ్రణీ! మా విశ్వవిఖ్యాతిగల విజయుడు విజయంచేసి వీరవిజయ భేరీ మ్రోగించును. ధర్మనందనా ! నీ వన్నలెన్నటికిని పిరికిమానిసిగాడు. ఏదో గురువుగారి మీదవున్న భక్తితోనూ, పితామహుఁడైన భీష్మునిపైగల పూజ్యభావముతోనూ, తాని

ప్పుడుయుద్ధముఁ జేయుటకిట్లు శంకించుచున్నాడే గాని పదు
నాల్గు భువనాలెత్తుకొని ఫాలాక్షుఁడు దండెత్తి వచ్చినను, ఈ
నీచదుర్యోధనాదులనూ, యీ దుష్టదుశ్శాసన దుర్మార్గులనూ
వధించని దేమట్టును వదలిపెట్టడు, పాండవాగ్రజా! యీ ఫల్గును
నకు నీకంటే యిలువేల్పులు మఱొకరులేరు. తప్పక నీయానతి
శిరసావహించగలడు మీవెంట రాగలడు. తత్క్షణమే నీవు నిర్ణ
యించినట్లు నడువగలడు.

బావా! పార్థివా! ఈ యుద్ధఘట్టమంతయు నా సంకల్పమాత్రము
వల్లనే నడచును. మీరందరూ నామమాత్రముగానే నిలువబడుట. నిలి
పించిననూ, గెలిపించిననూ నేనే అయివున్నాను. ఈ హింసాహింసాకాం
డములన్నియూ నేనొక్కడనే జరిపినది. జరిపించుచున్నది. జరుపఁబోవు
చున్నది. బాధ్యత నాది. భారము నాది. మోసెడువాఁడనూ, రోసెడు
వాఁడనూ నేనే. ఇంకా నీమీదయేమో యున్నదని శంకించవలదు. చింతిం
చవలదు. అర్జునా! అసలు, భీష్ముఁడు మడియుటకు సులువైన మార్గ
ము గలదు. వెనుక తానిచ్చిన మాటచొప్పున శిఖండి యనువాఁడెదుట
పడినప్పుడు తానెంత రణరంగమధ్యముననైననూ అస్త్రసన్యాసము చేసి
తీరును. కనుక మునుముందు శిఖండిని, ధర్మరాజా! భీష్ముని యెదుట
పడునట్లు చేయవలెను. పంపవలెను.

కండిగ పాండవేయులకు
ధర్మబలమ్ము; సమస్త శత్రువే
దండ మదోగ్రకుంభము వి
దళ్చెడి యీ హరి విక్రమమ్ము ప్ర
చ్యాండముగా మఱుండె; రిపు
మండలిలో విజయుండ వీవుగా
కుండెను యింక పార్థ! నిను
యుద్ధ జయేందిర పిల్చుచుండెరా!

అర్జు:—ధన్యుఁడను. ధన్యుఁడను.

తరియించెం మఱి నాదుజన్మ మిఁక యు
ద్ధక్షోణిపై కృష్ణ! యీ
యరదంబుల్ ద్విరదంబు లెల్ల భవదీ
య శ్రీమహాశక్తితో
దొరలింతుం; వినువీధి గుంపులు విరుల్
దోసిళ్ళతోఁ జల్లఁ నీ
నరనారాయణు లొక్కటైరి; జయము
న్నా! ధర్మపక్షానిదే.

ధర్మ:—మహానుభావా! వాసుదేవా! నీ చక్రమున కెదురేమున్నది.

చతురంభోధిపరీతవిశ్రుతధరా
శౌర్యస్థిరాచార్య స
న్నుతసంపద్విభవైకరంజితపదా!
నూత్నప్రయత్న ప్రదా!
ధృతరాష్ట్రాత్మజులైన వారలకు త్వ
ద్దేదీప్యమానమ్ములై
న తటిచ్చక్రధళద్ధళల్ ఘనకిళల్
నచ్చుం గనుల్ లేవుగా.

కృష్ణా! నీ దర్శనము. నీ సుదర్శనము త్రిభువనభాగ్యనిదర్శనము. నీజగదేకవీరసాహసపరాక్రమము త్రివిక్రమా! మా రథసారధ్యమునేయుచున్ననూ, నీ సులలితసుకుమారసుందరమందారమకరందమాధుర్యమంజులవాగ్విలాసములు మాధవ! మా నరజన్మకర్మకారాగారములలో-చిక్కుచీకట్లను పటాపంచలు సేయుచున్ననూ కేశవ! మే మప్పుడప్పుడు పెడదారినిఁ బడిపోవుచుండెడి మూఢనరుల మని నీకు తెలిసియే

యున్నదిగదా ! మా వీరభారత కుటుంబములోన పరస్పరకలహకారణములు పుట్టకుండునట్లు కాపాడి, ఈ ప్రపంచవినాశకరంబైన యీ యుద్ధఘట్టమునుండి త్వరగా మా రథములు మా మనోరథములు దరిజేర్చుటకు నీ ధర్మరాజు నిన్ను వేడుకొని సమర్పించుకొన్న నతులు మఱువకుము. (అందఱూ నిష్క్రమింతురు)

(తెర పడును.)

యుద్ధ భూమి.

తృతీయాంకం.

1 వ రంగం.

కురురాజ యుద్ధశిబిరం.

(దుర్యోధనుఁడు, దుశ్శాసనుఁడు, శకుని, కర్ణుఁడు ప్రవేశింతురు)

దుర్యో:—మామా ! శకుని సునామధేయా ! మీరెన్ని ధైర్యవచనములు శౌర్యసాహసవిక్రమములు విన్నవించుచున్ననూ నా మనస్సదేమిటో కుదుటఁబడుట లేదు. భీష్మునివంటి నిర్వక్రబలపరాక్రమసింహుఁడు అఖండధనుర్విద్యాసముద్రుఁడు మన సైన్యవాహినిలో మఱెక్కడా కనిపించుట లేదు.

మేదిని మీద భీష్మునికి
మించిన వీరుఁడు పుట్టలేదు; శౌ
ర్యాదులు, సాహసాదులు, మ
హారణరంగధనుర్బలాది వి
ద్యాదులు తన్నదీసుతుని
యద్భుతజీవితగాధలో చతు
ర్వేదములౌచు నేఁడతని
వీరసమాధికి శయ్య లయ్యెగా.

శకుని:—నాయనా ! సుయోధనా ! నీ వన్నది వాస్తవమే. అతని ప్రతిజ్ఞ, అతని స్థిరప్రజ్ఞ చతుర్భువనవాసులకు ధర్మభిక్ష పెట్టినది.

దుశ్శా:—మామా! మాకు మీ రెల్లరు వంతపాటకు పనికివచ్చుచుం
దురే గాని అవసరముపట్ల అక్కరకువచ్చువారు కాకపోయిరి
గదా!

అనుటకు నిందుచుండి రిక
దేవిడి లేవిడి గాఁగ; నేటి కొ
క్కనికిని యుద్ధరంగమున
కాలిడి కవ్వడిముందు నిల్చి భం
డన మొనరించు గుండెలు క
నంబడకుండెను; దేనికీవు మా
వెనుకను వంతపాట విని
పించుట మామా! వృథాప్రయాసతో.

శకుని:—నాయనా! దుశ్శాసనా! నీవు చెప్పినదంతయూ వాస్తవమే!

మనలో భీష్ముని స్థాన మెవ్వఁడిక సా
మర్థ్యమ్ముతో నేఁడు గై
కొని యీ కౌరవవీరపౌరుషము దూ
కుల్వొట్టగా జేయునో
కనలేకుంటిమి; వట్టి బింకములతో
కవ్వించి వివ్వచ్చునిన్
మొనగాడెవ్వఁడు గెల్వ లేడని ని
లింపు ల్గుంపు లీఱింపరే?

కర్ణ:—బాగు బాగు. అసలు మన కౌరవేశ్వరుని హృదయసంతాప
మేమిటో మీరు గుర్తించనేరక వట్టి యసందర్భప్రసంగాలతో
వృథా కాలక్షేపాలు జేయుట మనవంటి వీరభారతయోధులకు

తగిన పనికాదు. ఈ సుయోధనమహారాజు తన కురువంశపితామహుఁడైన భీష్మునిగుఱించి లేచిన హృదయపరితాపమును, విలాపమును వెలిబుచ్చెనే గాని యెక్కడో పడివున్న పార్థుని ప్రతాపపౌరుషాలు, ప్రచండవిక్రమాలు అసందర్భంగా మతేమీ ప్రశంసించుట లేదు. అదియునుఁగాక,

అర్జను పౌరుషంబును, మ
హారణకౌశలముం మఱెక్కడో
నిర్జరు లెల్ల మెచ్చుకొన
నీ; కురురాజది లెక్కఁబెట్టునే?
కర్జము వీడి భూధవుఁడు
గాని శిఖండిని జూపి మా ధను
ర్వర్జితుఁడైన భీష్మువయి
పడ్డ నృపాధము నింక సైతుమే?

అంతేగాక,

శతవృద్ధుం ముదివగ్గుం గెలువగా చక్రాయుధుం డేమిటో
చతురత్వంబున దూకఁబోయి పయి వాచాడంబరానం తిరో
గతుఁడై నప్పుడు నేఁడు మా పడుచువిల్కాం డ్రౌర! డీకొన్న నే
గతి కృష్ణార్జును లింక చూడగలరో కన్పెట్టి మాట్లాడుమీ.

దుర్యో:—మామా! నేనిప్పుడు అర్జునునితో సరిపోగల వీరాగ్రేసరుఁడు మన కౌరవసైన్యవాహినిలో లేడేమో నని విచారించుట లేదు. అట్టి విచారం నాకెన్నటికిని కలుగదు. ప్రస్తుతము మన కురుసేనానాయకుఁడైన భీష్మాచార్యుని స్థానములో యెవరిని నిర్ణయించవలెనో మనస్సునకు తట్టుటలేదు.

(ద్రోణుడు ప్రవేశం)

ద్రోణు:—ఏమది కురురాజా ! ఆలోచనానిమగ్నులై వున్నారు ?

దుర్యో:—(లేచి) గురుపుంగవా ! దయచేయుడు.

(ద్రోణుడు, దుర్యోధనాదులు కూర్చుందురు)

దుర్యో:—గురుదేవా ! అసమానశరవిద్యాప్రపంచప్రతిభాప్రభావా !
మము గారాబముఁ జేసి పెంచుచు కురుక్ష్మామండలీ దివ్యభా
గ్యము లన్నింటిని మించు తావక ధనుఃకౌశల్యముల్ మా కృపాం
కముపై నేర్పిన మా పితామహుఁడు ప్రక్కన్ లేక మాకింక మా
ర్గము లేనాఁ డిల దుర్గమాలయి గురూ ! కవ్వించ లేకుంటిమే !

కర్ణు:—మిత్రమా ! సుయోధన సార్వభౌమా !
పోయిన యీ నదీసుతుఁడు ముజ్జగముల్ కుదియించి శౌర్యధౌ
రేయులలోని పౌరుషధురీబలసాహసవిక్రమక్రమ
చ్ఛాయలు ధారవోసి తన జాతిని ఖ్యాతిగ నిల్పఁబెట్ట నీ
వీ యపకీర్తిమాట వచియించు టదేమిటి కౌరవేశ్వరా !

ద్రోణు:—సుయోధనా ! కురువంశసద్యశోధనా !
అన్యవిచార మెందులకయా ! రణనీతికి కర్ణుఁ డేమి సా
మాన్యుఁడె ? వానితోడ కురుమండలిలో సరితూగువాఁడు మా
లిన్యము లేని శౌర్యమున లేడుగదా యొకఁడైన; దేని కీ
దైన్యము నీకు ? కర్ణుఁడు పితామహు భారము నిర్వహించుగా.

కర్ణు:—శస్త్రాచార్యా ! ద్రోణాచార్యసునామధేయా ! నే నింతకు ముందు మన యీ కౌరవేంద్రునకు చెప్పినదంతయూ నా బాహుబలపరాక్రమాదుల గురించి కాదు. మన సేనానాయకుఁడైన పితామహుఁడు తన వారిని తనంతటివారిగా జేసుకొనియే

యీ కురుక్షేత్రసంగ్రామమందు వీరస్వర్గమలంకరించ బోవు
చుండె నంటిని గాని వాని స్థానము నేను నిర్వహించగల నని
నేనేమియు చెప్పుట లేదు.

నీవు ధనుర్ధరుండవయి నిర్మలధర్మపరాయణుండవై
భావికథాపరిస్థితులఁ బట్టి జయధ్వజ మెత్తు జోదువై
నావు; చమూసమూహము రణస్థలిపై భవదీయసాంజ్ఞతో
చేవనుఁ బట్టి యెవ్వరికి చిక్కని పిక్కబలాన పోరదే.

శకుని:—బుధజనవిధేయా ! రాధేయా ! నీవు చెప్పినదంతయూ కొంత
వరకు వాస్తవమే కావచ్చు.

క్షత్రియుఁడైనవాడు రణసంస్థకు నాయకుఁడైనవాఁడు గా
నీ, త్రిదశాలయేశులు గణించు బృహస్పతియైనఁ గూడ యే
మాత్రము చెల్లనేరఁడు సుమా; మఱి తద్రణనాయకత్వ మీ
పౌత్రుల కర్హమం చనెద; బ్రాహ్మణపుంగవు లిద్ది యొల్లరే.

ద్రోణు:—సుయోధనా ! ఎవరు దేని కర్హులో భావికాలభాగ్యోదయభా
నుఁడు విదితంబు సేయకమానడు. క్షత్రియాచారము నిర్వక్రబల
పరాక్రమ శౌర్యరససంచారమై ప్రచండశత్రులోకభయానక
సంగ్రామరంగనాయకత్వ మలంకరించవచ్చుగాక.

అందఱికంటె క్షత్రియుల కౌర ! మహాయశముండుగాక ! ఈ
జందెపుపోగువారు రణశౌర్య మెఱుంగకపోవు గాక ! ఖా
మందులు మీరలన్నిటికి మాకిఁక శల్య నొసంగి మీగజ
స్యందన సైన్యసాహస ప్రచండధనుర్బలశక్తిఁ జూపుడీ.

శకుని:—కురువంశ గురువరేణ్యా ! ఆత్రిజనలోకశరణ్యా ! ఆహా ! మీ
రెంతలో ఆగ్రహపరవశులైనారు ! మీరిన్నాళ్ళనుంచియు మా

క్షత్రియులో కగౌరవాభిమానులుగా నుండిరని విశ్వసించుచున్నాము. త్రిలోకవీరుఁడైన మా కురుకులపితామహుఁడు తన శౌర్యవిక్రమస్థానము మాకొప్పఁజెప్పుట మా శరగురువరేణ్యులైన మీరుగూడా సమ్మతింతురని భావించి గాంగేయుని సర్వసేనానాయకత్వము మా క్షత్రియులలో నొకరి కెవరికో యిప్పించుటకు కుతూహలపడినాము. ఇది మీ కిష్టము కానిచో మా కురుకులగురుపుంగవులైన మీమాట మేమెవరమూ జవదాటఁ జాలము.

ద్రోణు:—ఓయీ ధృతరాష్ట్రాత్మజమాతులా! కురువంశభావిభాగ్య కౌతూహలా! నీ రాజనీతి చాకచక్యము, నీ యసమానరాజకీయతార్క్యము మే మెరుంగనిది కాదు.

నీమూలంబునఁగాదె యీ భరతమాణిక్యంబు లీనాఁడు సం
గ్రామాగ్ని ప్రళయంబులోన బడి సర్వధ్వంసమై పోవగా
నీమాట ల్జెవిఁబెట్టి నీవెనుక నీనిర్మాణ మార్గమ్ముపై
ఈమాడ్కిన్ నడువంగఁజొచ్చెనిక మేమిచ్చోట నెట్లుందుమే!

ఇంతవరకు జరిగిన కురుక్షేత్ర మహాసంగ్రామము, ముందుజరుగఁ బోయెడి విశ్వమహాజన వినాశనకరంబైన ప్రచండవీరభారత యుద్ధము నీచేతి చలువవలననేయని జగచ్చరిత్రకారుఁడు స్పష్టము సేయక మానడు.

ఆలము నీకతాన బడబానలమై కురువంశవార్ధిలో
చాల తుపాను లేచినది; శౌర్యపయోధి పితామహుండు నీ
మూలముఁజేసి వాడిశరముల్పయి మేనును వాల్చినాఁడు; వే
మేలను యుద్ధనాయకుఁడ వీవె ధనుస్సు ధరించి నిల్వుమీ.

కర్ణుడు:—మహాత్మా! కుంభసంభవా!

వేసెడి ద్వేషరోషమున భీష్ముని స్థానముఁ గూర్చి యింత పో
టీపడనేల? ఇయ్యది కడింది మగంటిమితోడ శౌర్యమున్
జూపెడి క్షత్రియోత్తముని సొమ్మని యేము దలంచ మీరిదే
సైపరలే? క్షమించుడిక స్వామి! గ్రహించుడు నాయకత్వముల్.

దుశ్శా:—గురుపుంగవా! అంగరాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁడైన కర్ణుడు ఉత్తమ క్షత్రియ ధర్మనిర్వాహణ ధురీణుఁడైనప్పటికి పితామహుని స్థానమలంకరించుట కర్హుఁడైనప్పటికి శస్త్రాచార్యుఁడవైన నిన్ను వినమ్రతాభక్తివిశ్వాసాలతో విశ్వసించి విన్నవించిన విషయం సంస్తవనీయమైనదే గాని,

పిల్లలము మీరు మీ శరవిద్య గఱపి
మీకు సరితూగువారిగా మెఱయజేసి
యుష్మదీయ పదవి నీయ నోపలేరె?
మెచ్చి నాయకత్వము నిచ్చి మేలుకొనరె!

దుర్యో:—తమ్ముఁడా! దుశ్శాసనా! మనమిప్పుడు శత్రులోకమును సృజించిమన పితామహుఁడైన భీష్ముడు నిలఁబెట్టిన యీ వీరభారత కురువంశకీర్తిపతాకమును కాపాడుకొనవలెనా లేక భీష్ముని నాయకస్థానంకోసం మనలో మనం మాటలుచెడి, వేరులుపడి, ఎవరికివారు చీలిపోయి కుల మత జాతి వర్గ పార్టీ పక్ష కక్ష భేదాలతో కొట్లాడి, పోట్లాడి ఈ విశాలవిశ్వభారత కురుక్షేత్ర మహాసంగ్రామ ప్రచండవహ్ని శతసహస్రయుగయుగాలవరకూ చల్లారకుండునట్లు రాజసతామసాలు, పదవీవ్యామోహాలు ముదిఱిపోయిన స్వార్థబుద్ధితో పనికిమాలిన లుబ్ధబుద్ధితో ప్రబలములు

చేసుకొనవలెనా ? ఏదియు నిర్ధారణ కానట్లు నాకు మన ధోరణి కన్పించుచున్నది.

గురుదేవా ! భవదీయ శిష్యులకు దిక్కు గాక ప్రముక్కు నీవైతి; యీ
కురుసంగ్రామ ధరాపురందర కళాకోటీర మాణిక్య ది
వ్యరథానీక గజాశ్వసైన్య నివహం బందింక నీకంటె నె
వ్వరు కవ్వించెడి శౌర్యధుర్యులు ధనుఃప్రావీణ్యవిద్యాధనుల్.

అదియునుగాక,

తూగుటకింక భీష్మునికి తుల్యుఁడు ద్రోణుఁడటంచు నేడు మా
ర్రోగుటలేదె దిక్కులు; విరోధులగుండెకు గాలమై రణో
ద్యోగము సర్వమిప్పుడు యథోచితరీతిగ నీదు బాహువుల్
పైఁగలదయ్య; లెమ్ము జయలక్ష్మినిఁ దెమ్ము కురుప్రజాగురూ !

శకుని:—కురుకులగురుపుంగవా ! కుంభసంభవా ! మా అజ్ఞానకారణ వాచాలత్వములు మన్నించి మా కురురాజు ప్రార్థించిన చొప్పున నింక నీవు కురుక్షేత్ర సంగ్రామరంగనాయకత్వము నంగీకరించి భావికర్తవ్యము గుఱించి సెలవివ్వవలసినదని ప్రార్థించుచున్నాము.

ద్రోణు:—కురుకులకీర్తిధనా ! సుయోధనా ! నేను భీష్మునంతటివాడను గాను, నేనుకాదుగదా త్రిమూర్తులుగూడ సరిరారు. అయితే, ప్రస్తుతము విచారింతము. యుద్ధశాస్త్రములలోకెల్ల మిన్నయై మెన్నికగల వ్యూహమొకటి గలదు. అది పద్మవ్యూహమని చెప్పబడును. దానిని రేపటి యుద్ధరంగమున పన్ని మనకు జయలక్ష్మి చిక్కునట్లు చేతును. మీరందఱూ దీనికి నేను చెప్పునట్లు సన్నద్ధులు కావలయును. ఇందులో అందఱికంటే ముఖ్యుఁడు సైంధవుఁడు రేపు అనివార్యరణశౌర్యధుర్యుఁడై ప్రకాశించును.

రేపటి దినమున అతనిని గెలుచుట త్రిమూర్తులకుఁగూడ సాధ్య పడదు. కనుక ఆ పరాక్రమసింధుఁడైన సైంధవుని రేపు పన్నెడి పద్మవ్యూహ ద్వారమందు ప్రధానయోధునిగా నియమించవలెను. రేపు మనకు తప్పక జయము సిద్ధించగలదు.

దుర్యో:—ధన్యులము. ధన్యులము.

ఆ చక్రాయుధుఁ డొక్కఁడీ భువనశౌర్యాంభోధియై దూకి మా
భూచక్రంబును గిర్గిరా గిరగిరా మున్నీటిలోఁ ద్రిప్పి యెం
తో చీకాకుగ ముంచవచ్చిన మటీ దుర్యోధనుండింక ద్రో
ణాచార్యా! భవదీయదివ్యకరుణా వ్యాలోలుఁడై నిల్వడే!

గురువరా! యుద్ధరంగమందు మా పితామహుని కపటోపాయంబున పడగొట్టించి జయసంభ్రమములతో పొంగిపోవుచున్నట్టి యా ధర్మరాజు గర్వమణగించి నాకుఁ బట్టియిచ్చిన చాలు. జూదరియైన యా ధర్మజుని మరల జూదములోనికి దింపి, తిరిగి కాఱడవుల పట్టించి ప్రజలకు యుద్ధభయము లేకుండ జేసు కొందును.

ద్రోణు:—జయలక్ష్మీతపోధనా! కురుక్షేత్రసంగ్రామ సుయోధనా! నీకుగల్గిన పెద్దలోటుఁ దీర్తును. ధైర్యము కుదుటఁబట్టుము.

నాల్గుపయోధులై దుముకు నల్గురి తమ్ములమధ్య నెంతయో
నీల్గుచు నిక్కుచున్న మహనీయుని ధర్మజు నింకఁ బట్టి, యా
ఫల్గును లెందఱడ్డ వయిఁబడ్డను దెత్తు; త్రివిక్రముండు పె
ల్లల్గి సుదర్శనమ్ము విలయమ్ముగ త్రిప్పినఁగూడ వీడనే!

(అందఱూ నిష్క్రమింతురు)

తెర పడును.

తృతీయాంకం.

2 వ రంగం.

అంతఃపుర శిబిరం

ఉత్తర ప్రవేశం

ఉత్తర:—(నలుదైపుల గోడలమీఁద కొట్టబడియున్న చిత్రపటములవంక జూచుచు)

నూరుయుగాల్గ జనని నోచిన నోములతోటలో నలం
కారిణులైన యీ శుకపికస్వరకోటి సుఖప్రపంచ శృం
గారవిపంచికా మధురగాన సుధారసరాగమెల్ల నీ
వీరకుమారశౌర్య పృథివీపరమేశ్వరు లింపులొంచెనా!

ఈ అతిసుకుమారులైన రాచపుత్రుల చక్కదనాలు యీ జగచ్ఛిల్పి చిత్రశాలలో జీవములు పోయుచున్నట్లున్నవి.

మున్నెయప్సరసల్ బల్లుసగుసల్ ప్రోగై మహోద్యాన సం
పన్నాఖండల రమ్యహర్మ్యమున ఈ బంగారు చిత్రాలు మేల్
చిన్నెల్వన్నెలు చిల్కు కేల్కులుకుతో చిత్రించెనోగాని గై
కొన్నారీ జగదేకవీరనృపదక్షుల్ కీర్తిసౌందర్యముల్.

(అభిమన్యుఁడు మెల్లగా వెనుకనుంచివచ్చి)

అభి:—అర్హాతయున్నదా ?

ఉత్తర:—(ఉలిక్కిపడును)

అభి:—(నవ్వి) ప్రశంసించువారికి భయభ్రాంతులేల ?

ఉత్త:—ఎదుట పడనంతవరకు ఎవరైనా....

అభి:—(నవ్వి) ఏమిటి ఎవరైనా?

ఉత్త:—భయభ్రాంతులు కావలసినదే !

అభి:—ఐతే నీకిప్పుడు భయభ్రాంతి వదలినట్లేనా? ప్రేయసీ!

ఉత్త:—ప్రాణేశ్వరా! మీరే ప్రత్యక్షమైనప్పుడు నాకింకా భయభ్రాంతి యెక్కడిది!

అభి:— (నవ్వి) ఇంత అబలవి యెంతలో ఎంత బలిష్ఠురాల వైతివి, కుసుమ కోమల గాత్రీ!

అదిగో కోమలి! జోడు పిట్టకయి నిద్రాహారముల్ మాని య
ల్లదిగో పాపము గువ్వ యేవిధముగా నల్లాడి శుష్కించుచు
న్నదియో; చీను చిటుకుమన్న నిక ప్రాణాలెక్కడో వచ్చిన
ట్లది కంపించెను; గుండె కోయబడు నేఁడా తీపి యేవాడిదో!

ఉత్త:—హృదయేశ్వరా! నిన్ను విడిచిపుచ్చి నేనొక నిముసమైననూ గడుపలేను. బ్రతుకలేను. పైగా యీ లేమావిగున్నపైన ఆ మాలతీలతాంగి పెనవేసుకొని దేనికో.

కిసలయపాణియై, కిన్నెరసాని యొయ్యారిభామయై
ముసిముసి మొల్కనవ్వు లెగఁబోసెడి యీ మృదువల్లికా లలా
మ సరసమెంతయో కరగి మండెడి వేసవిగాడ్పులో సుధా
రస మొలికించు కోయిలయి రాగముతో తెగఁగోసె ప్రాణముల్.

అభి:—జీవితేశ్వరీ! ఈ రాచవంగడములో పుట్టిన రాచబిడ్డలు శౌర్యకథాకలాపములతో ప్రొద్దుబుచ్చుచుండెడివారుగాని కేవలము మీవంటి రాజశుద్ధాంతస్త్రీల చెంత కాలక్షేపముఁ జేసెడివారు కారు.

కులికెడి చూపుతో కుసుమకోమలి మేదిని కోటిస్వర్గముల్
మొలుచు ధళద్ధళల్ చెఱిగిపోసెడి వేళను స్త్రీలకింక దో
యిలియిడి పాదదాసులయి యీమగవారు మదీయ దివ్యమం
జుల శతపత్రసుందరి! పనుల్ తలక్రిందయి పోరటే వృథా.

(తెరలో మిత్రుడు పిలచును: అభిమన్యకుమారా !)

అభి:—అదిగో ! నా చెలికాండ్రు కాంబోలు పిలుచు చున్నాడు.

ఉత్త:—ఈ పిలుపులకేమి ఎప్పుడూ యున్నవే !

అభి:—ఈ వలపులెప్పుడూ ఉన్నవేగా ప్రేయసీ !

ఉత్త:—ప్రియమనోహరా ! వలపులోగల తీపి యీ వట్టిపిలుపులలో ఎక్కడిది ?

ఈ జగదేకవీరులయి యీ కురుపాండవ యుద్ధభూమిపై
నీ జనకుల్ జయించి కడు నేర్పునఁ దెచ్చు సమస్తరాజ్య నీ
రాజన భాగ్య సౌఖ్య మృదురాగ సకేతన వైభవంబు కం
టే, జగమందు నీ హృదయ నీరజయొక్కటె నాకు మక్కువౌ.

(తెరలో మిత్రుడు, అభిమన్య కుమారా ! అని పిలుచును)

అభి:—అదిగో ! వింటివా ప్రియాసఖి ! మరల కేక వినవచ్చినది.

ఉత్త:—ఇదిగో ! ప్రియసఖా ! దగ్గరమాట వినబడని మీకు దూరము నుంచి యెక్కడో పిల్చెడి పిల్పులెట్లు వినబడగలవు ?

అభి:—ప్రాణేశ్వరీ; పట్టువిడుపులు లేని పట్టుదలలో సౌఖ్యమేమాత్ర ముండదు.

కేవలమింక నా ప్రియసఖీ ! బలవిక్రమ శౌర్యజాతి, మీ
స్త్రీవిభవైక సౌఖ్యము గుఱించి తనూధనమేమి పెంచలే
దే ! వసుధాతలమ్ము భరియించెడి దౌర్బలభావవిశ్వవా
సీవివరాలుఁ గూడ విననేర్చుటకై జనియించి యుంటిమే !

(తెరలోంచి మిత్రుడు, అభిమన్యకుమారా ! అభిమన్యకుమారా ! ఎంత పిలిచినమా పలుకవేమయ్యా ! అని పిలుచును.)

అభి:—అదిగో ! నా మిత్రుడు చాలా తొందరపడుచున్నాడు.

ఉత్త:—మిత్రుడేగదా! ఇంకా కేకలెందుకు? వచ్చిమాట్లాడి పోఁగూడదా?

[తెరలోంచి మిత్రుఁడు, ఏమయ్యా అభిమన్యూ! కౌరవాదులు చాలా దుష్టకార్యమునకు ఒడిగట్టినారు! అని కేకవేయును.]

అభి:—కౌరవులా? తిరిగి మరేమి దుష్టకార్య మబ్బా? మిత్రమా! లోనికి వేంచేయుము (ఉత్తరతో) నేను నా మిత్రునితో యీ వ్యవహారమేమిటో సమాలోచించుకొనెడి సందర్భమందు నా ప్రేయసీ! నీ వేమియు మాట్లాడక,

ఉత్త:—నా కవసరమైన ప్రసంగములు వచ్చినప్పుడే మాట్లాడగలను.

(మిత్రుఁడు ఆయాసముతో ప్రవేశించును. ఉత్తర ప్రక్కకు వెళ్లి నిలబడి వినుచుండును.)

మిత్రు:—అమ్మా! అమ్మా...

అభి:—ఏమిటి మిత్రమా! ఏమిటి?

మిత్రు:—అమ్మా! అమ్మా! ఇంత ఆయాసపడి వచ్చి ఎంతసేపటి నుంచి నేను గొంతు చించుకొనుచుంటినో నీకు...

అభి:— ఏమిటి మిత్రమా! శత్రుశిబిరమున క్షేమైనా పొరబాటున పోలేదుగదా!

మిత్రు:—ఏమి శిబిరములో బాబు! ఎక్కడి యుద్ధములో?

అభి:—శత్రువులేమైనా వెంటబడిరా?

మిత్రు:—నావెంటే పడుట యేమిటి! నాలుగు సముద్రములంతటి తమ్ము లున్నట్టి ధర్మరాజును బంధించుకొనిపోవుటకుకూడా...

అభి:—ధర్మరాజును బంధించటమే! ఎవరు?

మిత్రు:—ఆ ఎన్నడూ యుద్ధముఖమెరుగని ధర్మరాజును బంధించుకొని పోవుటది వారికొక లెక్కయా?

అభి:—(రోషావేశంతో) వారెవరో చెప్పవేమయ్యా?

మిత్రు:—ఎందుకొచ్చిన ఆకుర్దా! వారెవరైతేమటుకు నీవూ నేనూ ఏం చేయగలం.

ఉత్త:—(ప్రక్కనుంచి) ఇక్కడ మా పినమామగారన్నా లేరే!

మిత్రు:—(ఉలిక్కిపడి చతికిలపడును.)

అభి:—(నవ్వి) భయములేదు చెప్పు మిత్రమా!

మిత్ర:—ఆ రెండవనోటి మాటెక్కడిది? ఖర్మంకాలి ఆ దుండగులు యీశిబిరంలో జొరబడ లేదుగదా!

అభి:—(ఉత్తరవంకజూచి నవ్వి) భయభ్రాంతితో బుద్ధిచాంచల్యము కలుగుచుండును. (మిత్రునిచేయి పట్టుకొని లేవదీయుచు) మిత్రమా! భయములేదు. శత్రువులు కాదుగదా ఫాలాక్షునికి గూడా ఈ రాచబిడ్డల యుద్ధశిబిరములో అడుగుపెట్టుటకు గుండెలు చాలవు. ఏమిటో చెప్పు.

మిత్రు:—(బెదరు చూపులతో అంతఃపురము నల్దెస్వపులా పారజూచుచు అభిమన్యుని దగ్గఱకు తీసుకొని మెల్లగా చెవిదగ్గఱకు తల జేర్చి అడుగును) వారెవరు?

అభి:—నా ప్రేమపాత్రులు.

మిత్రు:—అదిసరేలెద్దూ! నాకంటే నీకింకా ప్రేమపాత్రులు మరెవరున్నారు. చెపుదూ వారెవరో!

అభి:—అదిగాదయ్యా! నాప్రాణసమానులు.

మిత్రు:—సరేలేవయ్యా! నీప్రాణమువంటి వానివి నేనేగా! ఎవరో స్పష్టంగా చెప్పవాయేమి? మనము చాలా అవసరమైన విషయములు మాట్లాడుకొనవలెను. (తిరిగి బెదరుచూపులతో నల్దెస్వపులా చూచును.)

అభి:—(నవ్వి) ఈవీరభారతభూమికి యీపిరికితన మెక్కడనుండి తెచ్చి తివయ్యా ?

మిత్రు:—ఎక్కడనుంచో తీసుకొనిరానేల ? ఇది యీకురుపాండవేయుల రెండు యుద్ధశిబిరాలలోనూ పుట్టినదే ! ఈలేచిన యుద్ధపుగాలి దుమారం అణగారిపోయినప్పుడుగాని యీపిరికితనంకూడా చల్లారిపోదు. ముందు వారెవరో చెప్పు మిత్రమా !

ఉత్త:—మీరు వచ్చినపని సేమిటో మీరు చెప్పిపోవటము మర్యాదగాని ఊరికే అనవసరముగా ఇంటిలోవున్నవారి ఆచోకీ మీకెందుకు ? (అభిమన్యునితో) ఎవరైతే వీరికెందుకు? వారడిగినది చెప్పవద్దు.

మిత్రు:—మీరడిగేదికూడా నేనూ చెప్పను. నా దారి నేను చూచుకొనుటయే మంచిది. (అని పోబోవును)

అభి:—(చెయ్యిపట్టుకొని ఆపుజేసి) మిత్రమా ! తొందరపడకుము. ఆమె పాండవేయుల రాజగృహమునకు ముచ్చటలు దీర్చెడి ముద్దు కోడలు.

మిత్రు:—(పెద్ద ముఖము చేసుకొని ఆశ్చర్యముతో) మా ఉత్తరటయ్యా ! ఈ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరమునసే భానుబింబము ఇప్పటికి ఉదయించింది. అయితే భయము తీరినట్లే !

అభి:—మిత్రమా ! అసలువిషయము చెప్పకపోతివి. శత్రువులేమిటో ధర్మరాజును పట్టరావటమేమిటో సవిస్తారముగా విన్నవించుము.

మిత్రు:—అభిమన్యునామధేయా ! కౌరవేశ్వరుడైన సుయోధనుడు భీష్ముని వధానంతరము శస్త్రగురుడైన ద్రోణాచార్యునకు సర్వసైన్యాధిపత్యము కట్టబెట్టినందువల్ల ద్రోణుడు సంతోషాంతరంగుడై దుర్యోధనుడు కోరినప్రకారము ధర్మరాజును బట్టి యొప్ప జెప్పెదనని మాటయిచ్చెను.

అభి:—ఔరా! ద్రోణాచార్యా! నిఖలధర్మనేత్రమైన అజాతశత్రువైన మా తండ్రిమీదనా నీ ధనుర్విద్యాకౌశలముజూపి కట్టవచ్చుట? తర్వాత మిత్రమా!

మిత్రు:—ఆ కురుసైన్యాధిపతియైన ద్రోణుడు రేపు బ్రహ్మాండమైన పద్మవ్యూహమునపన్ని మన పాండవ చమూసమూహము నంతటిని నమూలముగా తెగటార్చివై చెదనని దుష్టకురురాజునకు మాటయిచ్చి, ప్రచండ ప్రతిజ్ఞబట్టి తగిన సర్వసన్నాహాలతో సిద్ధమగుచున్నాడు.

అభి:—ఔరా! బ్రాహ్మణసార్వభౌమా! ద్రోణాచార్యసునామధేయ!

ఆహవమందు తావక మహాశరశౌర్య విజృంభణంబు స
న్నాహములన్ని లేపి పకునాలుగులోకము లార్పుగాక; నీ
వ్యూహము లన్యసైన్యబలమున్ తలక్రిందులు సేయుగాక; యే
ద్రోహములేని ధర్మజుని ద్రోణుడ! నేనిక పట్టనిత్తునా!

విశ్వవీర భారత వీర విశ్వవిజయకుమారులైన వీరాభిమన్యుల ప్రచండ బలపరాక్రమ సాహసములు, అఖండ శరవిద్యాశేముషీ ధురంధరత్వములు నీ వెఱుంగక యే యీ తెరంగున కుంభసంభవా! వెఱ్ఱి వ్యూహములు పన్ని దేశద్రోహములు చేయబోవుచుంటివి గాబోలు!

నీ వ్యూహాలవి యెట్టివో కనగ నీ సర్విద్రశస్త్రాస్త్ర వి
ద్యావ్యాప్తంబు లవెంతదాక గలవో త్రవ్వించి తర్కించు త
ద్దివ్యక్షేత్రమహేంద్రుడు మన్మడికక గర్జింపంగ సప్తాబ్ధినీ
చీవ్యాఘ్రప్రభుఘూర్ణమేఘుడయి లేచెన్; నిల్మ కుంభోద్భవా!

(అని లేవగా ఉత్తర వచ్చి చేయి పట్టుకొనును)

ఉత్త:—నా జీవితేశ్వరా! ఈ అనాలోచితమైన ప్రచండప్రతిజ్ఞలు పట్టుటకు మీరు సరియైన యీడురానివారుసుమా!

అభి:— మగువా! నీవు నా కర్తవ్యరాహువు. ఇటువంటి దురాక్రమణ దేశద్రోహులు లోకవంచకులై సత్యసంధులపైకి నిఖిలధర్మవేత్తలపైకివచ్చి కవ్వించుచున్నప్పుడు నావంటి వీరభారత విప్లవయోధులెవ్వరూ శృంగారకేళీ సరోవరసుకుమార మరాళ విహారములు చేయజాలరు.

వీరసప్రధాన పృథివీ పరమేశ్వరులౌచు నేడు మా
భారతవీరపుత్రులు ప్రపంచపతాకమువట్టి, విశ్వగం
భీరగళమ్ము మ్రోడ జయభేరి విగొట్టి స్వతంత్రరాజ్యల
క్ష్మీరథసంభ్రమంబు విలసిల్లెడిదాక ప్రతిజ్ఞ దప్పరే!

(తటాలున నిష్క్రమించును. ఉత్తర, మిత్రుడు అభిమన్యుని అనుసరింతురు.)

[తెరపడును]

యుద్ధ భూమి.

చతుర్థాంకం.

1 వ రంగం.

(ధర్మరాజు, భీముడు, నకులుడు, సహదేవుడు ప్రవేశం)

ధర్మ:—తమ్ములారా! వీరభారత విశ్వమహాజన కురుక్షేత్రసంగ్రామ రంగ హార్యక్షుండైన భీష్ముండు మడిసెనని మనమిప్పుడే మిడిసి పడి, ఱొమ్ములు విఱచుకొని తిరుగరాదు. కనులు మూసుకొని మైమఱచి యుండగూడదు.

ధనురాచార్యుండు విశ్వవీరపదవీ ధారాధరుండై సమ
స్త నభోమండలముం బ్రచండముగ బ్రద్దల్సేయు గంభీరగ
ర్జన గావించి శరంపు టగ్గిపిడుగుల్ రాల్పించి లోకమ్ము లె
ల్లను కంపింపఁగఁజేయ సింక మనపై లంఘించు నీక్షించుమీ.

భీము:—అగ్రజా! జయించిన రోజునఁగూడ నీవిట్లు నిరుత్సాహపఱచెడి భయసందేహ సందోహవిపరీత విభ్రమవాక్యములు పల్కుట సమంజసముకాదు.

గురుడైనం హరుడైన నేమి కదనక్షోణిం బ్రకంపింప జే
తురు నీ నల్గురు తమ్ములేరయిన; తద్ద్రోణుండు త్రైలోక్యభీ
కర ధారాధరుఁడౌచు పైఁదుమికిరాగా నీ సమీరాత్మజుం
డురుజంఝూనిలుడౌచు వాని పడద్రోయుం జుమ్మి ధర్మప్రభూ!

(కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు)

కృష్ణ:—ఏమిటిబావా! ఎవరిపైన భుజాస్ఫాలనము చేయుచున్నావు?

భీము:—మిగిలిన దుష్టదుర్యోధనాదులమీద.

సహ:—కాదు! పొరబాటు. ద్రోణాచార్యుని మీద.

నకు:—కురుపాండవేయుల శరవిద్యాగురుపుంగవులమీద.

కృష్ణ:—అవును. భీమునిపాకం బ్రాహ్మణసార్వభౌముడైన ద్రోణాచార్యునను రుచిచూడ మనసు పుట్టినది కాబోలు !

భీమ:—బావా ! భీమపాకమేమిటి ? నేనన్నది నీ కర్థముకాలేదు గాబోలు !

కృష్ణ:—అర్థము కాకపోవుటేమిటి మారుతాత్మజా ! నీవన్న పాకములను రుచిచూపించుటలో హస్తలాఘవము కలవాడవని మీగురువు కుతూహలపడుచున్నాడంటిని.

భీము:—మా వెనుకటి పాకశాస్త్రములగుఱించికాదు నిన్ను చెప్పమన్నది.

అర్జు:—బావా ! వాసుదేవా ! ఏల యీ అకారణ వాచాకాలక్షేపములు?

కృష్ణ:—అదిగాదయ్యా పార్థివా ! మీ అన్న భీమసేనుని పాకశాస్త్ర ప్రావీణ్యము చులకన చేయతగినది కాదు.

ఇమ్మహి నీ వృకోదరుని నెవ్వ రెఱుంగరు ? నేఁడు భీమపా
కమ్మున యుద్ధపాకమె జగన్నుతి కెక్కఁగఁజేసి దానికో
నమ్మిక మీగురుండు మఱి జబ్బలు కొట్టుచు భీముముందు సి
ద్ధమయి యుద్ధపాకముగదా రుచిఁజూచు తరించు నట్లుగా.

ధర్మ:—దేవకీనందనా ! నీ చమత్కారచాతుర్యసౌందర్యోపాసనముందు మే మెంతవారము.

అర్జ:—కృష్ణా ! ఏల ఆలస్యము.

తమ భీష్ముండటు కూలిపోయెనని చింతాక్రాంతులై సర్వసై
న్యమహాంబోధి కృధాతరంగఘనవిన్యాసమ్ములై కోటపై
దుముకంగా పరవళ్ళు ద్రొక్కరిగదా దుర్యోధనాదుల్ నిదా
నముచే శత్రువధావిధానము వృధాస్వార్థానమై పోదటే ?

ధర్మ:—మత్తే సన్నాహాలతో కౌరవాదులు యుద్ధసన్నద్ధులగు చున్నారో!

కృష్ణ:—నాసహాధ్యాయులైన సోమదత్తాదు లఖువది వేల సైన్యముతో మనమీాద దూకవచ్చుచున్నారు. నేనూ, అర్జునుడూ కలసి ముందా సోమదత్తుల నెదుర్కొనుట కర్తవ్యపరముగా పోయిరా వలయును. ధర్మజా! నీవు భీమనకులసహదేవాది సైన్యముల తోబాటు మా సాత్యకిని దగ్గరపెట్టుకొని మన యుద్ధశిబిరము కాపాడుచుండుము. త్వరగా మేము వెళ్ళివచ్చెదము.

ధర్మ:—మంచిది ఈ యుద్ధ నిర్వాహణామంతయూ నీ భుజస్కంధముల మీాదపెట్టి విశ్వసించుచుంటిమి కృష్ణా!

(కృష్ణార్జునులను సాగనంపుటకు ధర్మరాజు వెంటవెళ్లును)

సహ:—సోమదత్తులతో పోరు సామాన్యమైనది కాదు.

నకు:—రణరంగపరాక్రమసింహులు. సమస్తశరవిద్యాకోవిదులు.

భీము:—తమ్ములారా! మీారు వందిమాగధులమాదిరి తయారగు చున్నారు.

కోటి సోమసూర్యులకాంతి కలుగుచున్న
పాండవేయుల కీర్తి కేవంక లేదు
చండతర శాసనాఖండలుండ నయిన
మద్గదాదండమున కెంగు మచ్చలేదు.

(ధర్మరాజు ప్రవేశం)

ధర్మ:—ఏమది భీమసేనా?

భీము:—తమ్ములకు తూత్రమహిమ చెప్పుచున్నాను.

(అమ్మో! అమ్మో! అని గోలపెడుతూ మిత్రుడు ప్రవేశం)

ధర్మ:—ఏమిటి నాయనా? నీ చెలికాఁడు అభిమన్యుఁడేడి?

మిత్రు:—ఎంత చెప్పిననూ వినక— మఱి మీ అభిమన్యుడు.
(ఆఁఆఁఆఁఆఁ అని యేడ్చును)

ధర్మ:—ఏమిచేసెనయ్యా ? చెప్పుము భయము లేదు.

మిత్రు:—మఱి మీ అభిమన్యుడేమో నే; (ఆఁఆఁఆఁఆఁ అని యేడ్చును)

భీము:—(బిగ్గఱగా) ఏమిటి? చెప్పవేమిటి ?

మిత్రు:—('అమ్మో' అని ఉలిక్కిపడి చతికిలపడును)

ధర్మ:—నీవేమనకు భీమసేనా !

సహ:—ఏమిటో చెప్పు.

మిత్రు:—అయ్యో ! (అని ఉలిక్కిపడును)

నకులు:—ఏమిటో చెప్పు భయము లేదు మిత్రమా !

మిత్రు:—(గుండెలు కొట్టుకొంటూ) నన్నూ ఉత్తరనూ ఆఁఆఁ (అని యేడ్చును)

ధర్మ:—భయము లేదు. ఏమిటో చెప్పునాయనా ! నిన్నూ ఉత్తరనూ ఏమిటి?

మిత్రు:—(లేచి, ధర్మజుని దగ్గఱకువచ్చి) ఆ భీమన్నగారిని చూచి నేనేమియూ చెప్పలేను.

భీము:—నేనేమన్నా ?

మిత్రు:—(అమ్మో ! అని ధర్మరాజు నడుం కౌగలించుకొంటాడు.)

ధర్మ:—మీరెవ్వరూ మాట్లాడకండి. భయము లేదింక ఏమిటో చెప్పు నాయన !

మిత్రు:—(భీమునివంక బెదురు చూపుల్తో చూస్తూ) ద్రోణాచార్యుల వారేమో ధర్మజుని బట్టి దుర్యోధనుడికేమో పట్టిచ్చెదనని గట్టిగా ప్రతిజ్ఞ చేసెనట. ఇది మీ అభిమన్యుడు విని తోకత్రొక్కిన

త్రాసుగా లేచి ఆయుధాలను తీసుకొని ద్రోణదుర్యోధనాదుల మీాదికి దండెత్తి పోవుచున్నాడు. నేనూ ఉత్తరా ఎంతచెప్పిననూ వినక క్రోధావేశములతో బయలుదేరి పోవుచున్నాడు.

ధర్మ:—ఇదంతా జరిగిం దెప్పుడు ?

మిత్రు:—ఇంతకు ముందే !

ధర్మ:—భీమసేనా ! అభిమన్యుఁడు కడు చిన్నవాఁడు. మాటపడలేని పౌరుషముగల రాచబిడ్డ. నీవు తమ్ముళ్లతో సహితముగా సత్వరమేపోయి నెమ్మదిగా చెప్పి నాదగ్గఱకు తీసుకొనిరమ్ము. ద్రోణుడేమిటి ! నన్నుపట్టి దుర్యోధనుని కిచ్చుటేమిటి ? మహాశ్చర్యమైన విషయమే !

(అంతా నిష్క్రమింతురు)

తెర పడును.

చతుర్థాంకం.

2 వ రంగం.

అంతఃపుర శిబిరము.

(భీమ నకుల సహదేవ మిత్రులతోబాటు అభిమన్యుఁ డస్త్రధారియై ధర్మరాజు దగ్గఱకు ప్రవేశం)

ధర్మ:—నాయనా అభిమన్యు ! నీ వేమిటి శత్రుశిబిరమునకు పోవుచు న్నావట ?

అభి:—రాచబిడ్డడను గనుక.

ధర్మ:—నను గన్న తండ్రీ ! నీవు పాండవేయుల పంచప్రాణమైన పసి వాఁడవు.

అభి:—అందువలననే అరిలోకసంహారమునకు నడుము కట్టుకొనవలసి వచ్చినది.

ధర్మ:—నాయనా !

మాకు మా యిలువేల్పుల శ్రీకృపాక
టాక్ష భాగ్యవైభవ కిరీటమ్ముగా ప్ర
ధాన ప్రాణములగు ప్రాణమైన తండ్రి !
నీ కరుల జోలియేల ? మాదు గుండెలు పగులగ !...

అభి:—తండ్రీ ! ధర్మరాజా !

ఎవఁడో కూటికి కౌరవాధముల కాళ్లేమో తలందాల్చి వి
శ్వవదాన్యుండగు పాండవాగ్రజుని నిర్బంధించి, తద్దుష్ట కౌ
రవ దైత్యాదుల ముందు కీడ్చునని యౌరా ! ప్రేలినాడంట ! యే
యువకుల్ సైతురు ? సైచి పెద్దలిది యాయుర్దాయముల్ దాతురా ?

భీము:—నకుల సహదేవులారా ! వింటిరా వీరభారత విప్లవకిశోర గర్జన !

మిత్రు:—మన మార్జాల గర్జనతో సమానమైనదేనా ?

నకు:—ఓయీ బ్రాహ్మణవంశకీర్తి వినాశనా !

బాణములెన్ని యీ ప్రతినఁబట్టి విజృంభణమింక నీవు మా
ప్రాణసమానుఁడైన యమరాజ తనూజునిపైనఁ జేయు; ని
ద్రాణముగాదె పాండవ పరాక్రమసింహము; ధార్తరాష్ట్ర మా
గాణ మదేభ కుంభము లికం పగిలించకపోదు కాచుకో !

సహ:—అన్నలారా !

అలుఁగులే మెరుంగని యీ మహామహు నికఁ
బట్టవచ్చినవాఁడు సప్తజలధు లిల
నేకమై యీ యఖండ మహీభయంక
ర ఘన భీమ హిమాలయ ప్రళయముగఁను...

మిత్రు:—అంతవరకీ గుడిగోపురముఁ జూడవలసినదేనా ?

భీమ:—ఓరా ధనురాచార్యా !

ఇంకెవ్వండిల గాచునోనిను; మహేంకే దిక్కు ప్రమొక్కన్నదో
బింకమ్మంతయు వీడి చూడుమిదిగో భీముండు నీదా ధను
ష్టంకార ప్రతిశబ్దదుందుభి ధ్వని శౌర్యోత్సవశ్రీకళా
ఝుంకారమ్ములు కట్టిపెట్టుటకు లంఘించుంజుమీ కుంభజా !

మిత్రు:—(మీసముమీద చెయ్యివేసి) ఏమనుకున్నావో! మా భీమా
వతారం లంఘించనే లంఘించదు. లంఘించెనా- లేచుటే లేదు !

ధర్మ:—నాయనా అభిమన్యా ! నీ తండ్రులింతటి ప్రతిజ్ఞాగరిష్ఠులై, బలపరాక్రమ సముద్రులై యుండికూడా యీ ధర్మరాజును కాపాడుకొనలేనప్పుడు నీవు రోషావేశంబులు తెచ్చుకొన వచ్చుగాని, యిదేమిటి నాతండ్రీ? నీవు మా వంశోద్ధారకుఁడవు.

మా బంగారుకొండవు. లేత కసుగాయవైన నిను కుటిలరాజనీతి పరాక్రమ వీరకర్ణార దుష్ట దురహంకారపూరితులైన యీ శత్రువులమీఁదకు తరిమి, మేమందఱము మానసముద్రాలంకారులమై నిత్యభత్యపరిమాణపారాయణులమై యీ శిబిరాలలో పడియుండఁగలమా పిచ్చితండ్రీ! (దగ్గఱకు తీసుకొని)

నా నగుమోముల య్యా! విను నా రతనాల వరాల తండ్రి! నీ
లేనును మేను కంద పడలేనటువంటి దదేమి బాధయో
గాని జనించి మా యెడఁద గాయములౌను; మఱెవ్వడైన తం
డ్రీ! నిను కొంచెపుంక గదియించుచు మోదిన మేము నిల్తుమా?

అభి:—తండ్రీ! ధర్మజా! నీకు భయమేమాత్రము వలదు. ఈ విజయకుమారుఁడు వీరాభిమన్యుఁడుగాని భీరుఁడుగాఁడు.

చిన్నదిరయైన నీ కొదమసింగపుపిల్ల మదేభకోటిపై
నెన్నగ దూకుఁగాని, చిఱుతెమ్మెరగుంపులు పర్వులెత్తు కా
ర్జొన్నపొలంబుపైన పడఁజొచ్చెడి యీ చెడుగొడ్లవోలె గ
డ్డెన్నఁడు మేయఁబోదు భయమేటికి విన్నపము నన్ను ధర్మజా!

దుష్టదుర్వాంకార భూయిష్ఠులైన దుర్మద దురాశాపిశాచ నిశాచరకోటి దుర్మోహబద్ధులైన యీ నీచమర్యోధనాదుల జయసంప్రాప్తికోసము-

ఆహవమందట పద్మ
వ్యూహంబీ గురుఁడు పన్ని యున్నాఁడట! ఈ
వ్యూహము భేదించెడి స
న్నాహము చేయఁగలేరు నాకంటె రొరుల్.

[వార్తాహరుఁడు ప్రవేశం]

వార్తా:—ధర్మరాజా! నమస్కారములు.

ధర్మ:—ఏమిటి విశేషములు ?

వార్తా:—కౌరవసైన్యములు గురుఁడైన ద్రోణాచార్యులవారు పన్నిన పద్మవ్యూహము చూచుకొని మురిసిపడి మిడిసిపడి జబ్బలు కొట్టుచు మీసములు మెలిపెట్టుచూ మనపైన కవ్వించు చున్నారు స్వామీ !

ధర్మ:—[ఆలోచనా నిమగ్నుడై వుండును]

భీమ:—అభిమన్యుఁడు చెప్పిన మాటలన్నియు వాస్తవమైనవి !

నకు:—నిస్సందేహముగా.

సహ:—యథార్థమేనన్నమాట !

మిత్రు:—(బెదురు మొగముతో) పద్మవ్యూహమంటే ఈసైన్యశిబిర ములను ముట్టడించటమేనా ?

అభి:—అదిగాదు మిత్రమా ! పద్మబంధంగా సైన్యములను నెలకొల్పి లోపలకెవ్వరిని జొరబడకుండ యెత్తైన జగాజెట్టులను ద్వారములం దుంచి, మహాదిగ్భ్రమను గొల్పించునట్లు శౌర్యసాహస విక్రమా దులను విజృంభింపఁజేసెడి అభేద్యమైన యుద్ధకోటన్నమాట.

ధర్మ:—వార్తాహరా ! ఇంకా విశేషము లేమిటి ?

వార్తా:—ఆ నెలకొల్పుచున్న పద్మవ్యూహ సింహద్వారమువద్ద యీశ్వర వరప్రసాదలబ్ధుండగు మహాబలిష్ఠుని సైంధవుని నిల్పుచున్నారు. పద్మవ్యూహ మధ్యభాగంబున అఖిల శరవిద్యాసముద్రుడైన ద్రోణుడు నిలబడి తదితర దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణాదులను కోవు కాయునట్లు నిశ్చయించుకొన్నారు.

భీమ:—ఔరా ! ధనుర్విద్యాపారీణా ! ద్రోణాచార్యాభిధానా !

నీ వేవ్యూహములింక పన్నగలవో, యేయే ధనుస్సాహితీ
ప్రావీణ్యంబులు పెక్కు చూపగలవో, తత్కోరవశ్రేణి నేఁ

డే వీక్షింప మత్ప్రభంజనసుతుం డేతెంచుచున్నాఁడు; నీ
దేవుం డెవ్వడొ సైంధవుండెవడొ మర్దింతుంజుమీ నిల్వుమీ.

(గదయెత్తి పోబోవును)

ధర్మ:—తమ్ముడా భీమసేనా! ఏల యీ అనాలోచితవాచాశౌర్య విన్యాసము?

మిత్రు:—మీరుగుండండి స్వామి! ఆమాత్రపుఘాటైన మాటలన్నా అననీయండి.

ధర్మ:—మారుతాత్మజా! అసలైన ఉత్తమక్షత్రకుల వీరాగ్రేసరులకు ధీరోదాత్తలక్షణ మలంకారము తెచ్చిపెట్టును. తొందర పనికిరాదు. మనమింతకుపూర్వము మన అభిమన్యుని అసందర్భపు టాగ్రహము అరికట్టుటకేగదా యీ సత్యాగ్రహశిబిరమునకు రప్పించినది. అహింసావజ్రకవచధారణచేయుమని చెప్పుచున్నది. ప్రస్తుతము ఆలోచించవలసినది పద్మవ్యూహమును భేదించుటనుగురించి. ఇది మనమనుకొన్నంత తేలికగా భేదింపబడునది కాదు. దాని భేదోపాయముమనకెవ్వరికిని తెలియదు. కొంచెము మన పసివాడైన అభిమన్యుఁడు తెలుసునని సాహసించి చెప్పుచున్నాడు. అభిమన్యునకు సాధ్యపడినదైననూ నా మనస్సొప్పుకొనకున్నది.

అభి:—తండ్రీ! ధర్మజా! అనుమానమూ అధైర్యమూ వలదు. నిక్కముగా నేను పద్మవ్యూహమును భేదించగలను.

మార్తాండుల్ దిగి యడ్డువచ్చినను పద్మవ్యూహముంజెండి, స
త్కీర్తిం నీదగు హస్తినాపుర పురంధ్రీదివ్య విద్యున్మణీ
వార్తాజ్యోత్స్నను దేశదేశములపై వ్యాపింపగాఁజేతు; ని
ర్వర్తింతుం రిపులోకభీకర వధాప్రస్థానముల్ ధర్మజా!

(ద్రౌపది ఉత్తరతో ప్రవేశించును)

భీము:—అగ్రజా! శాంతిసహనాలకు సమయాసమములున్నవి. నిజముగా మన అభిమన్యుకుమారునికి పద్మవ్యూహభేదోపాయము తెలిసియేయున్నది గాబోలు. ఈ అభిమన్యునకు తోడుగా నేనూ, నకులసహదేవులూ, కృష్ణుని సోదరుడైన సాత్యకి పోయి వచ్చెదము. కృష్ణార్జునులు మనదగ్గర లేని అవకాశమును జూచుకొని అస్త్రాచార్యుని యుద్ధవ్యూహములు బలిష్టముచేసుకొని, యింత కుటిలక్రౌర్యశౌర్యవిన్యాసములకు దిగి కవ్వించుచున్న యీ క్రూరదైత్యాధములనూ, కౌరవాధములనూ నమ్మి క్షమించరాదు. బెదరిపోరాదు. నిశ్చయముగా అభిమన్యుకుమారునికి తోడు పోయి పద్మవ్యూహమును పటాపంచలుచేసి రాగలను. ధర్మజా సందేహించవలదు. సెలవిమ్ము.

అభి:—తండ్రీ! ధర్మజా! ఈ పెదతండ్రి చెప్పినట్లుగా తక్షణమే పద్మవ్యూహబంధమును యీపినతండ్రులను తోడుపెట్టుకొని భేదించుటకు వెళ్ళెదను. నీవేమాత్రమింక శంకించవద్దు. ఇప్పటికే చాలా కాలయాపన చేసినాము. శత్రుబలములు ముదిటిపోవునుగూడ. తండ్రీ! ధర్మజా! సెలవిమ్ము.

వ్యూహములెన్ని యీగురుడు పోరున పన్నినగూడ నేను త
ద్వ్యూహములన్ని తుత్తునియ లొక్కనిమేషములోన జేతు; న
న్నాహరుడైన నెంతగురుడైన జయించని యట్లుగన్న స
న్మోహన చక్రవర్తులు ప్రభూ! భయవిస్మితులౌట పాడియే?

ధర్మ:—కుమారా! తండ్రులను గనుక వెంటనే నీవడిగినచొప్పున త్రిలోకభీకరమైన సంగ్రామభూమి కంపుటకు సమ్మతించలేకపోతిమి. నీవనినట్లు సింహకిశోరములకు చిన్నతనములోనే వేట కౌతూహలమైనట్లు ఉత్తమక్షత్రియవంశోద్భవులైన రాచబిడ్డలకు

చిన్ననాడే సమరకుతూహలము కల్గుటకూడా సహజమై యుండవచ్చును. నీవడిగినట్లు నీపినతండ్రులైన యీభీమనకులసహదేవులను సాయముతీసుకొని పద్మవ్యూహమును భేదించుము తండ్రీ!

అభి:—(ధర్మరాజు పాదములకు నమస్కరించును) తండ్రీ ధర్మజా! నమస్కారములు.

ధర్మ:—నాయనా! నిర్వ్యాకబలపరాక్రమసింహుడవై గురుని పద్మవ్యూహమును సత్వరముగా భేదించుము. (అని నమస్కరించుచున్న అభిమన్యుని చేతులతో లేవదీసి కౌగలించుకొనును.)

ద్రోణ:—

చాలుంజాలును మీదుదీవెనలు; మీ శౌర్యప్రతిజ్ఞప్రభల్
మేలుంగీడును నేకరీతిగ మనల్లీలం జనుల్చూతురా?
మీలో నెవ్వరులేరె యుద్ధమునకై, మీవిల్లు మాచేతికిం
కేలా యివ్వరు; బాలుఁద్రోతురటె మీరీ యుద్ధగుండంబులో.

ఈ సువిశాల వీరభారత భూమిపై నేఁడిటువంటి అసమర్థతాపూరులు అప్రయోజకశిఖామణులు జన్మించుటచేతనే కుటుంబకలహములు కులమతజాతి ద్వేషరోషములు హెచ్చుపెరిగిపోయి స్వార్థబుద్ధి ముదిరిపోయి ప్రతియింటిలోను, ప్రతిసంఘములోను, ప్రతిపల్లెలోను, ప్రతిపట్టణములోను అసహనవికారజాడ్యములు అనుపమాన దౌర్జన్యకార్పణ్యప్రభునిశామాధ్యములు ప్రబలి ఎక్కడికక్కడ శౌర్యాగ్నులు రగిలి యీవిధముగా ముక్కుపచ్చలారని పసిబుడతలను, పతివ్రతామతల్లులను గొంతులుకోసి, రాజసతామసములు పెనవేసి యీజగజ్జనని విశ్వసంసారమందు భయంకరతామరాక్షసి తాండవించునట్లు శోకభీకరమహాజగత్సముద్రసంగ్రామనవహాస్రతరంగ సంక్షోభములు మిన్నుముట్టించి, చిక్కుచీకట్లు పుట్టించివైచుట యీ అనంతకోటిధర్మతత్వవిశారదులధర్మమా? లేక యీయమమాయక విశ్వమహాజనులకర్మమా?

పైకి అజాతశత్రువులమన్న బిరుదు చాటించుకొని, లోపల ఎన్నటికీ తీసిపోని ఘోరశత్రుసంహారందీక్ష అణచిపెట్టుకొని గోముఖవ్యాఘ్రములుగా, పయోముఖ విషకుంభములుగా కనిపించి అమాయక జనుల యెడలు మరపించి, మాయారాజనీతి తంత్రజ్ఞులను, కపటనాటక వేషధారులను, దుష్టపదవీ వ్యామోహచిత్తులను, గజకర్ణ గోకర్ణ టక్కుటమార విద్యలు నేర్చిన మైరావణులను, పరద్రవ్యాపహరణ పారాయణ కర్తలను, బహుసంసార మృష్టాన్నలంబోదరులను నాయకులుగా వెంటబెట్టుకొని, డప్పులు కొట్టించుకొని ఎన్నటికీ మరపునకురాని యీఅశాంతి వాతావరణములో తల్లులను, పిల్లలను వదలిపెట్టి, పనికిమాలిన యుద్ధ శిబిరాలుకట్టి కదుపులోచల్ల కదలని యిటువంటి పెద్దపెత్తనములకు నడుములుగట్టి, హాయిగా స్థాయిగా మెల్లగా చల్లగా కాలముబుచ్చుచు మాపసికందులను, మాసుగాయులను మాబాలభారతవీరాభిమన్యులను బొల్లిబొల్లిమాటలతో బులిపించి, భయంకరయుద్ధబడబాగ్ని గుండమున దుమికించుచుండిరిగా! నాగొంతులో ఊపిరున్నంతవరకు, నాచూపులో విశ్వసంరక్షకుని పరాశక్తి వీరవిప్లవజ్యోతిగా వెలుగుచున్నంతవరకు యిటువంటి అనర్థదాయకములైన దేశాభిష్టములైన అవినీతికార్యములకు నాబిడ్డలను, నాబంగారు కొండలను వొప్పజెప్పను. ఇంకెవరిని వొప్పజెప్ప నీయను.

గుండెలుకావె మీవి; పసికుర్రని మెల్లగ దింపుచుండిరా
మండెడి యుద్ధగుండమున; మాారతనాల వరాలతండ్రి మా
కుండగ కాలముం గడుపుచుంటిమిగాని, త్వదీయ జీవితా
ఖండలవై భవోన్నతికి గాదు; రణప్రభ మీారె లేపుడీ.

అభి:—తల్లీ! వీరభారత జగజ్జననీ! భయపడకుము.

ఇంతటి శాంతిదాత మఱియింతటి శౌర్యజగజ్జనైక దృ
ష్టాంత యశోవిశాలకలశాంబుధి ధార్మికచక్రవర్తి; వై
క్రాంతదిగంతశోభిత సుదర్శనధారిని కేలఁబట్టి ని
శ్చింత రణప్రభల్ కులుకజేసెను నాకెదురేది తల్లిరో.

ద్రౌప:—నాతండ్రీ! నా బాలభారత వీరాభిమన్య!
నీపైఁ దీపి మఱెంత వేపెడిదియో నీతల్లికింగాక, నా
నాపైశాచికయుద్ధముల్ నడుపు సన్నాహమ్ములోఁబడ్డ యీ
భూపశ్రేణి కదేమి బోధపడు? నా మొహ్రీంలతండ్రీ! జయ
శ్రీపంకేరుహనేత్రి తన్ముఖసుఖశ్రీ నేమివాంఛించదా?

ధర్మ:—నా హృదయేశ్వరీ! పుత్రప్రేమ కేవలము తల్లులకేగాదు తండ్రులకు కూడా కలదని విశ్వసించుము ఈ అల్పరాజ్య వైభవశ్రీ కోసము, ఈ అఖండ సామ్రాజ్యలక్ష్మీజగజ్జేగీయమాననిరుపమాన సద్యశోధన సింహాసనముకొఱకు మేమీ యుద్ధరంగమున ప్రవేశించలేదు. సాధ్వీ! అసలు మేము ధర్మయుద్ధకంకణధారులమై, యీ వీర భారతమహాసంగ్రామ విశ్వజనశాంతి సౌఖ్యసమన్వయ సత్యాగ్రహ మార్గపురోగాములమై, యీ వీరభారతమహాసంగ్రామ విశ్వవిప్లవరంగమందు నడుము గట్టినదికూడా భావికాల మానవ జీవితముల గుఱించియే. ధర్మనిర్వహణకు, జన్మసాఫల్యముకొఱకు పిన్నపెద్దల తారతమ్యము లేకుండ కలసి పురోగమించవలెను.

మన గడ్డంగల బిడ్డలందఱు రణత్సోమండలీ శౌర్యధై
ర్యనృశింహుల్ వలె పెర్గువారలయి ధర్మక్షేత్ర సత్క్షాత్రవీ
రనినాదంబులు మిన్నుముట్టెడి జయప్రాగల్భ్య వాల్లభ్యభూ
జనవిఖ్యాతి గడించనిమ్ము నవమోహారత్న విన్యల్లతా.

తమ్ములారా! భీమనకుల సహదేవులారా! మన బాలభారతవీరాభిమన్యునకు మీరు తోడుపోయి పద్మవ్యూహమును పటాపంచలు చేసిరండు.

అభి:—తల్లీ! నమస్కారములు (ద్రౌపదికి నమస్కరించును)

ద్రౌప:—నాయనా! నాకు నీ వొక్క బాలభారత వీరసింహకిశోరుని సాహసమే యీ దుష్టదుర్యోధనాదుల మాయవ్యూహములు పటాపంచలుచేయుటకు చాలదు. నీ సాహసము నా కేమియు నచ్చుటలేదు. నీ వంటి బాలభారతవీరాభిమన్యులకు తోడుగా యీ వీర భారతమహిళామండలినిగూడా తయారుచేసుకొననిదే యీ బానిసదేశ దాస్యబంధనాలు తెగవు. రమ్ము ఉత్తరా!

(ఉత్తర, ద్రౌపది నిష్క్రమింతురు)

అభి:—తండ్రీ! నమస్కారములు.

ధర్మ:—నాయనా! జయము సాధించవలయును.

(ధర్మరాజు అభిమన్యుని వెంటబెట్టుకొని పోతుండగా మిత్రుడు గభాలున తుమ్మును. వెంటనున్న భీముడు గ్రుడ్లెఱ్ఱజేసి గద మొత్తగా గావుకేక పెట్టి పరుగెత్తును.)

(తెర పడును)

యుద్ధ భూమి.

పంచమాంకం.

1 వ రంగం.

పద్మవ్యూహము.

(సైంధవుడు, ద్రోణుడు, ప్రవేశం)

ద్రోణు:—నాయనా సైంధవా ! వీరలోకబాంధవా !

బంధువులందు పెక్కురు నృపాలురు బంధురమైన సత్కృపా
సింధులు శౌర్యధుర్యులు విశేషముగా తనకున్న, నీ భుజ
స్కంధముపై సమస్తమును కౌరవనాదుడు మోపె; శత్రుగ
ర్వాంధులకీవు నేడు ప్రళయాంబుధివై కనిపించు సైంధవా !

సైంధ:—మహాత్మా ! నిఖిలశస్త్రవిద్యాప్రవీణా ! జగదేకవీరులైన పాండవేయులను నేనొక్కడను నిలిచి ఎదిరించగలనా ! అడ్డగలనా ?

ద్రోణు:—నాయనా ! ఈశ్వరవరప్రసాదబలధురీణా !

నిను నేడెవ్వడు నెట్టి నెగ్గుటకు జన్మించంగ లేదింక; శౌ
ర్యనిధుల్, విశ్వమహాధనుర్ధరుల్, హరిహరబ్రహ్మల్ మతుల్పోగ త్వ
ద్ఘనదోర్బాహుబలైక సాహసకళాధారాధరశ్రేణి భం
డనభూమిం శరవృష్టిదించ ధర మున్కల్వేయునో సైంధవా !

సైంధ:—మీవంటి త్రిభువనైక శరవిద్యా నిపుణులు అంత మెచ్చుకోదగిన రణవిద్యాప్రభావములు నాదగ్గఱ లేవనియే భావించెదను.

ద్రోణు:—సైంధవా ! అట్లెన్నటికిని భావించవలదు.

ఈవు సమస్తలోక పరమేశ్వర దివ్యవరప్రసాదల
బ్ధవిభవంబు జేసి బలమేరువుగా విలసిల్లువాడవై
నావు; యథార్థమిద్ది; భువనమ్ములపై నిను గెల్చువాఁడు లే
డీ వసుధాతలేంద్ర దనుజేంద్ర సురేంద్రులలోన సైంధవా!

(ముందుకు జూచి)

అదిగో! ఈభువనైక శౌర్యవిజయవ్యామోహ గంభీరుఁ డ
ల్లదిగో! యాకలిత్రోడ దూకెడి మహోహార్యతుఁడై శత్రుసై
న్యదశాఖండ మదేభయూథఘన కుంభస్థాన పంక్తిం బదా
బదలుంజేయుగ వచ్చుచుండె నిఁక సౌభద్రుం డుదగ్రుండుగాన్.

సత్వరమే నేనిఁక యీపద్మవ్యూహ సర్వసైన్య నివహాంబులకు హెచ్చరికజేసి యుద్ధసన్నద్ధుఁడనై యుండుటకు పోయెదరా యును. నీవు నీ ఈశ్వర వరప్రసాదలబ్ధబల వైభవంబున వె వ్యూహాంబులోపల కేద్వారిని జొరబడనీయనట్లు తరుముచుఁ వలెను. అర్జునుని కుమారుఁడైన అభిమన్యుని వేయి విధమ కోపుకాచి జొరబడనీయకుండ నీ యనివార్య రణశౌర్యబలసం దంతయును ధారబోయుచుండవలెను. ఒకవేళ సన్నా పార్థి కుమారుడెదిరించి తప్పించుకొని వ్యూహాంబులో జొచ్చినను వానికిత్రోడుగా యొక చీమనుగూడ జొరనీయకుండ కడుజాగ రూకతగా మెలంగి పెనంగవలెను.

సైంధ:—చిత్తము గురుదేవా! నమస్కారములు.

(ద్రోణుడు నిష్క్రమించును—తెరపడును)

పంచమాంకం.

2 వ రంగం.

(సైంధవుడు నిలబడివున్న పద్మవ్యూహసింహద్వారము దగ్గఱకు అభిమన్యు భీమ నకుల సహదేవ మిత్రాదులు ప్రవేశించుచూ)

మిత్రు:—అదిగో! సైంధవుఁడాతఁడే కాఁబోలు. త్రిలోకవీరఘాలాక్షు ధైై నిప్పులు చెఱుగుచున్నాడు.

నకులు:—అనివార్యశౌర్యరణసింహుఁడు.

సహ:—అఖండ శివప్రసాద బలతేజోధురీణుఁడు.

భీము:—తమ్ములారా! మనము ఉత్తమక్షత్త్రవంశ సంభూతుల మన్న మాట మఱచిపోయినారా?

ఎపుడీ సైంధవుఁడన్న మీకిల భయంబేటికోర! అవ్వాని ము
న్నెపుడో కాలను రాచివైచితిమిగాదే! యిద్ది మీరప్పుడే
అపహాసంబుగఁ జూడగా మఱచిరే? యాసింధురాజాధముం
డిపుడేమౌనో కనుంగొనుండు మఱి నాయీ ముష్టిఘాతంబుతోన్.

మిత్రు:—ఏమౌను! తిరిగి భీమావతారమును మించిన గామా మాదిరి తయారౌను.

భీము:—కాదు. అధఃపాతాళలోకంబునకు అప్పడమై అంటిపోవును.

మిత్రు:—అయితేస్వామీ! వెనుక మీరందఱూ కాలితోరాచి పారవేసిన పులిస్త్రీ వంటి వాఁడిప్పుడే యీమాదిరి హిమాలయముగా తయారైన్లా యయి యెదిరించనిలబడినాడు!

నకు:—మా ధర్మరాజు దయాదాక్షిణ్యమువలన.

సహ:—ప్రాణములు కుదుటఁబడి బ్రతికిపోయినాడు.

మిత్రు:—అసలు దెబ్బతిన్నవాఁడు, మాటపడ్డవాఁడు ఇంతకు వెయ్యి రెట్లు బలముగలవాడౌనేమో అనుకొంటాను.

అభి:— తండ్రులారా! అదిగో సైంధవుఁడు మనపైన బాణము సంధించుచున్నాడు.

భయమును జెందకుండ నయ్యయింక విలయజ్వాలల్ పొగల్గ్రక్కి వి
స్మయముల్ బల్విభ్రమముల్ జనించునటులస్త్రమ్ముల్ ప్రయోగించి అ
క్షయతూణీరము లీశ్వరేశ్వర కటాక్షమ్ముల్ ప్రసాదించు ని
ర్ణయుఁడై సైంధవుఁడడ్డె; వీని బలగర్వమ్మేమిటో జూచెదన్.

మిత్రుః- అమ్మో! అదిగో సైంధవుడు అగ్ని పర్వతము పగిలినట్లె నాడు.

భీము:—కానిమ్ము. వీనికుటిల కౌటిల్యక్రౌర్య మదమాత్సర్యగర్వసర్వ స్వము యిప్పుడే యుడిగింతును. తమ్ములారా! నకులసహదేవు లారా! సంసిద్ధముకండి.

మిత్రు:—సరే-సరే తోడువాళ్ళుకూడా కావలయునన్నమాటేనా?

అభి:—మిత్రమా! సైంధవుడు నారిసారించుచున్నాడు. భయపడకుము

(సైంధవుడు ప్రవేశించి)

సైంధ:—ఓరీ కౌరవరాజదూషణ పరాయణులారా! పాండవులారా! నేడు మీకు మూడినది తెలియకే కట్టకట్టుకొని వచ్చినారు. ఇదిపద్మవ్యూహము. దీనినిర్మాణకర్త త్రిలోకైక శస్త్రాచార్యుఁడైన ద్రోణాచార్యుడు. పద్మవ్యూహ గర్భకుహరంబున అనంత శతసహస్రకోటి భయంకర సంగ్రామయోధ నివహంబులు, సహస్రకోటి మదమాతంగ తురంగ వజ్రనైదూర్య రథంబులతో సాయుధులై, అతిరథమహారథశ్రేష్ఠులై దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణాదులు కోపుకాయుచున్నారు. త్రిభువనధనుర్లోక భీకరుఁడైన ద్రోణాచార్యుఁడు వ్యూహమధ్యభాగంబున మధ్యందిన మార్తాండుడై సర్వసైన్యాధిపత్యము నిర్వహించుచున్నాడు. ఇటువంటి అభేద్యమైన పద్మవ్యూహద్వారమందింకెటువంటి వాడుండు గ్రహించి వచ్చినదారిఁ బట్టుడు.

భీమ:—ఔరా! దుష్టచతుష్టయసంబంధవాచాలా! సింధుదేశక్షీమ మార్జాలా!

ధైర్యంబేమిటో, నీధనుర్గురుని పద్మవ్యూహ మింకేమిటో
శౌర్యస్థైర్య చమూసమూహబల దర్పత్వం బదెంతెంతదో
క్రౌర్యంబంతయు కర్గిచూచెదము లేరా! నీవు నీబుద్ధి చా
తుర్యంబెల్లను కట్టిపెట్టి చనుమీ దుర్గర్వచూడామణీ!

సైంధ:—ఓరీ! అసమర్థతాశూర! వృకోదరా! నీదిముష్టియుద్ధమా!
వీరముష్టియుద్ధమా?

అభి:—ఓరీ! దుర్గర్వాంధబాంధవా! సైంధవా!
వెనుకటి దెబ్బలెవ్వరికి వీపునబొబ్బలు పొక్కి పుండుల
య్యెనో కనకుండవాగక; మరీవొకతెక్కియె యీమహాప్రభం
జనసుతుముందు; నీకల ప్రచండమహాబలరుద్రుడేల? త
త్తనయుని నన్ను ఢీకొనుము, త్వద్రణపాటవమెల్ల జూపగా.

(అని శరప్రయోగముజేసి సైంధవుని దిగ్భ్రమగొల్పి తప్పించుకొని పద్మవ్యూహములో జొరబడును)

సైంధ:—(తీవ్రముగ)
ఓరీ! పాండవులార! నిలుడీ! యొక్కొక్కనిం జీల్చి మీ
వీరాటోపము లేమిటో కనెద; మీ వీరాభిమన్యుండు దు
ర్వారవ్యూహ దవానలప్రళయ సంగ్రామోగ్ర దీవ్యచ్ఛమూ
హారం బయ్యెను; రండు! మిమ్ము యమసింహద్వారమందుంతురా

భీమ:—ఓరీ దుర్మదాంధా! సైంధవా!
మును పెవ్వండును మద్గదాప్రహరణంబుల్ తిన్నతర్వాత భూ
మిని లేవంబడినట్లు లేదుగద; బల్మించెండి నీ కండక్రొ
వ్వను మాభారతయుద్ధయజ్ఞ శుచిదంభోళి ప్రభుస్వామి పా
హాస్తంబుల ధారబోతు నిక దేవప్రీతిగా దుర్మతి!

(నిష్క్రమించును)